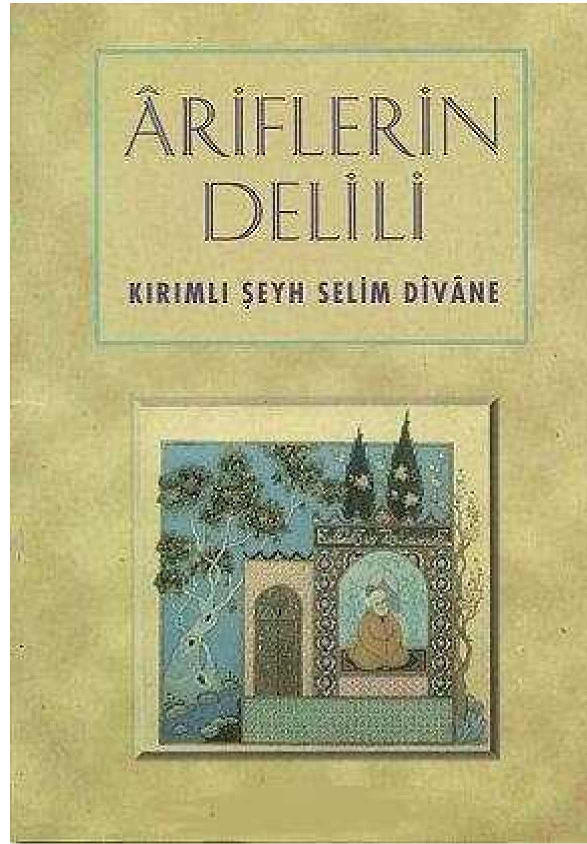
ARİFLERİN DELİLİ

Kırımlı Şeyh Divane

BURHANÜ'L - ARIFIN ve NECATÜ'L GAFILIN

(Ariflerin Delili ve Gafillerin Kurtulusu)

ÖNSÖZ

Edebiyat tarihimize baktigimiz zaman zengin bir edebi eser koleksiyonuna sahip oldugumuzu görüyoruz. Kütüphanelerimiz müelliflerimizin kaleme aldiklari çok sayidaki yazma eserlerle dolu. Fakat ne yazik ki bunlarin çok az bir kismi yeni yaziya aktarilmistir. Bu eserlerin bir an evvel yayimlanmasi kültürümüz için önemli bir hizmettir.

Bu eserlerden biri de XVIII. Asirda yasayan Kirimli mutasavvif Selim Divane'ye aittir. Selim Divane, gençlik yillarinda Istanbul'a gelerek medrese ögrenimi görmüs, kadi olarak Bosna'ya tayin edilmistir. Daha sonra kadiligi birakarak Kesriyye'ye gidip bir Kadiri mürsidinden tasavvufi egitim almistir. Mürsidi tarafindan, halki irsad için önce Üsküp'e, sonra Selanik'e bagli Köprülü'ye gönderilmis ve Miladi 1757 yilinda burada vefat etmistir.

Kaynaklarda Selim divane'nin bir Divan'i oldugu belirtilmeyse de henüz ele geçmemistir. Siirlerinde Selim, Divane ve Selim Divane mahlaslarini kullanmistir. Miftahu Müskilati'l-Arifin ile Burahnü'l Arifin isimli, manzum-mensur karisik iki eseri elimizde bulunmaktadir.

Selim Divane'nin mevcut siirleri, Cemal Kurnaz ve Mustafa Tatci tarafindan; Miftahu Müskilati'l-Arifin isimli eseri de, Mustafa Tatci tarafindan yayimlanmistir. Biz de bu çalismamizda onun Burahnü'l Arifin isimli eserini hazirlayarak okuyucularin hizmetine sunmak istedik.

Burahnü'l Arifin , daha önce Mümine Ceyhan (Çakir) tarafindan tek nüshaya dayanilarak, mezuniyet tezi olmak üzere, yeni yaziya aktarilmisti. Bu defa

eserin tespit ettigimiz 9 nüshasina göre, karsilastirmali metnini hazirladik. Bu karsilastirmada önemli nüsha farklarina rastlamadik. Ancak Diyanet Isleri Baskanligi nüshasini istinsah eden Remzi Uzbark'a ait ilaveleri, önemli gördügümüz için dikkate alarak dipnotlarda gösterdik.

Elinizdeki bu eser, Burahnü'l Arifin'in sadelestirilmis metnidir. Sadelestirme ve dizin, söz konusu karsilastirmali metin esas alinarak Halil Çeltik tarafindan yapilmistir.

Burahnü'l Arifin, daha çok bir sohbet esnasinda tutulmus notlara benzemektedir. Yazar arka arkaya kullandigi zarf-fillerle çok uzun cümleler kurmustur. Bazen bir cümleyi bitirmeden baska bir cümleye geçmis, bazen de ayni cümleleri tekrar etmistir. Mutasavvif, önemli oldugu konulari tekrar ederek anlatmistir. Bizim buradaki asil amacimiz, eserin günümüz insani tarafindan anlasilmasini saglamaktir. Bu nedenle eserdeki tekrarlari azaltip uzun cümleleri de birkaç cümleye bölerek kisa cümleler halinde yazdik.

Metinde geçen ayet ve hadislerin sadece anlamini yazdik, okunuslarini vermedik. Ancak dipnotlarda ayet numaralarini gösterdik.

Bu çalismamizda, muhterem hocamiz Mustafa Tatci Bey'in çok büyük yardimlarini gördük. Kendisine tesekkürlerimizi sunariz.

Halil Çeltik - Mümine Ceyhan

Mart 1998 - Ankara

SELIM DIVANE'NIN HAYATI VE ESERLERI

Hayati:

Aslen Kirimli olan Selim Divane, kaynaklarda Seyh Selim el-Kirimi, Kirimli Selim Baba, Selim el Kadiri el-Kirimi el-alevi künyeleriyle anilan söhretli bir Kadiri mürsididir. Inceledigimiz kaynaklarda dogum yeriyle ilgili herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte, onun Kirimli oldugu özellikle vurgulanmaktadir. Dogum tarihi, ailesi, seceresi, evliligi ve çocuklariyla ilgili ayrintili bilgilerimiz de yoktur.

Gençlik yillarinda Istanbul'a gelen Seyh Selim Divane, burada medrese tahsili yapmis, mezuniyetinden sonra Bosna'ya kadi olarak tayin edilmistir.

Bu vazifesi sirasinda tanidigi Seyh Muhammed Efendi adinda bir mürside intisap ederek kadiliktan ayrilmistir. Kisa bir müddet sonra Muhammed Efendi vefat edince, Selim Divane, Kesriyye'de bulunan Kadiri mürsidlerinden Seyh Hüseyin Hamdi Efendiye baglanir. Bu intisap kaynaklarda söyle anlatilmaktadir.

"Selim Divane, Kesriyye'de daha Seyh Hamdi Hazretlerine talebe olmadan önce, onunla zahiri ilimlerde sürekli mücadele halinde idi. Seyh Hz.nin zahir ilmi çok kuvvetliydi. Divane Selim de zahir ilimlerde kuvvetliydi. Bir gün yine, ilmi bir münazara yaptiklari sirada söz uzamis ve münakasaya dökülmüstü.

Seyh Hz. bunun üzerine çok kizip onu meclisten kovdu. Selim Divane, bu halden çok etkilendi. O gece, gece

yarisi kalkip bütün parasini, malini ve neyi varsa hepsini hizmetçilerine ve evdekilere taksim etti. Sadece, dolabinda bir tülbendi vardi. Onu, "belki basima sararim" diye alikoydu ve Seyh Hamdi Hz.nin huzuruna gitti. Ona talebe olup, tasavvufta yetismek istedigini arz ederek teslim oldu.

Seyh Hz. Onun basina bir sikke giydirip, bir büyük tülbendi varsa getirmesini isteyerek alikoydugu tülbende isaret etti. Onu, Selim Divane'nin basina sardi. Birkaç gün sonra da bu tülbendi çikararak siyah bir külah sarip "bu bana put olmus idi. Birkaç gün nefsinin hevasina tabi oldun, bu kadar yeter" dedi. Bundan sonra Selim Divane, süluk; mücahede ve perhiz ile Seyh hizmetinde kalarak tasavvufta yetisip kemale erdi." (Evliyalar Ansiklopedisi, C.10, s.224; Bahrü'l - Velaye, 194a.).

Selim Divane, seyr ü sülukunu tamamladiktan sonra hilafet makamina getirilmistir. Mutasavvifimiz bundan sonra Seyhin emriyle, evvela Üsküp'e gönderilmistir. Miladi 1752 tarihinde tamamladigi Burahnü'l Arifin (vr. 45a) adli eserinin teliften ferag kaydindan, eserinin Kesriyye'de tasnif edilip Üsküp'te yazildigini söylemesi, onun ilk defa Üsküp'e gönderildigini göstermektedir. Bilhare Selanik Vilayet Sancaginin merkez kazalarindan olan Köpürlü'ye geçen Selim Divane, ömrünün sonuna kadar burada yasamistir.

Müellifin, Köprülü'de eserlerinin telifi ve halkin irsadiyla ugrastigi anlasilmaktadir. Ancak, Selim Divane'nin uzun müddet halkin irsadiyla ugrastigini söylemek de mümkün görünmemektedir. Zira, mahlas olarak da kullandigi "Divane" lakabindan anlasilacagi gibi, mutasavvifimiz cezbeli bir kisilige sahiptir. Köstendilli Seyh Süleyman Efendi'nin "mesreb-i melamet

kendilerine galib olup ekseri sekr ü mahviyet ile oldugundan Selim Divane demekle ma'ruftur." (Burahnü'l Velaye, Vr. 194a.) seklindeki tespitleri de, onun irsadla uzun müddet mesgul olamayacak kadar sekr halinde yasadigini göstermektedir. Bu hali siirlerine de yansimistir.

Çaldim melamet tablini hiçe saydim varimi
Askta yakip karimi yönüm Allah'a döndüm

Çün bana Mecnun denildi dostumun Mecnunuyam
Ehl-i aklin akli ermez bir aceb divaneyim

Selim Divane, 1170/1757 tarihinde Köpürlü'de vefat etmistir. Kabri, yasadigi dergahin haziresinde bulunmaktadir (Kirim Müellifleri, s.10) müstak Baba tarafindan yazilan bir medhiyeden Selim Divane'den övgüyle söz edilmektedir (Müstak Baba, Divan, Haz. M. Kemal Gündogdu, MEB Yay., Ist. 1997, s.298-99).

Eserleri:

Selim Divane, tasavvufi görüslerini çesitli eserlerinde dile getirmistir. Umumiyetle nesir-nazim karisik olarak kaleme alinan bu eselerde gayet sade ve anlasilir bir dil kullanilmistir. Ayni zamanda iyi bir sair olan mutasavvif, bazi tasavvufi makam ve halleri kendi siirleriyle de izah etmektedir. Bu eserleri tespit edebildigimiz kadariyla sunlardir.

1. Divan:

Bagdadli Ismail Pasa, Hediyetü'l Arifin (C.I., s.404) ve Kesf Zeyli'nde (C.I, s.509) Selim Divane'nin "Divan-i Si'rihi Türki" adinda bir Divan'inin oldugunu söyler. Bursali Mehmet Tahir Bey, Kirim Müellefleri'nde (Ank.

1990) bu divandan söz etmemekle birlikte, Osmanli Müellifleri'nde bir divançelerinin varligindan bahseder (C.I., s.188). Kütüphanelerde yaptigimiz arastirmalarda bu divan veya divançeye rastlayamadik.

Bununla birlikte Selim Divane'nin, eserlerinde kendi siirlerinden verdigi örneklere göre, güçlü bir sair oldugu anlasilmaktadir. Dolayisiyla onun bir divançesinin oldugu ihtimali kuvvetlidir. Selim Divane'nin tespit edilen siirleri yayimlanmistir (Bkz. Cemal Kurnaz - Mustafa Tatci, "Kirimli Selim Divane'nin Hayati ve Eserleri ve Siirleri", ILAM Arastirma Dergisi, II/1 (Ocak - Haziran 1997), s. 165 - 177).

2. Burhanü'l - Arifin ve Necatü'l Gafilin

Mutasavvifin en önemli eseridir. Gerek muhtevasi, gerek hacmi yönüyle Burhanü'l - Arifin bir tasavvuf klasigi sayilabilir. Selim Divane, bu eserini "tevhid" meselesinin halk ve mutasavviflar tarafindan nasil anlasildigini ve nasil anlasilmasi gerektigini izah etmek üzere kaleme almistir. Müellif, sebeb-i tahrirde Burhanü'l - Arifin'in yazilisini ve ismini anlatirken söyle der:

"Biz ona tarafimizdan bir ilim ögretmistik." ayetinin manasinca, bu kitap sir dilinden harfsiz ve sessiz ledünni ilimle yazilmis ve on bir bölüm üzerine tertip olunarak Burhanü'l - Arifin adi verilmistir."

Selim Divane'nin giris kisminda belirttigine göre, her bölümde sirasiyla su konular üzerinde durulmustur:

1. Bölüm: Nefsini ve Rabbini bilmenin ne oldugu açiklanacaktir.

2. Bölüm: Mürsid-i kamil ve özellikleri üzerinde durulacaktir.

3. Bölüm: Tarikat ehlinden olduklari halde, sadik asiklarin yollarini kesmek için çalisan soguk nefeslilerin özellikleri anlatilacaktir.

4. Bölüm: Zahirdeki biat ve biattan maksadin ne oldugu; dünyaya gelme maksadinin ibadet olmasi ve ibadetin maksadinin ne oldugu açiklanacaktir.

5. Bölüm: Batindaki biat ve biatin hakikati belirtilecektir.

6. Bölüm: Vuslat nedir, ayrilik nedir? Gerçekte Allah'i bilen velilerle imansiz ve zindiklarin farki nedir? Isitmekte marifet ve hakikate kavustum sanarak irfan davasi eden heva ehliyle hal sahibi olan ve Allah'i gerçekten bilenlerin farki nedir? Seriatin, emir ve yasaginin sirlari nelerdir gibi konular ele alinacaktir…

7. Bölüm: Marifet makaminin ayne'l yakin makami oldugu belirtilmis, marifet ile hakikatin farki açiklancaktir.

8. Bölüm:Cem nedir? Fark ve tekrar cem nedir? Fenafillah ve bekabillah ne demektir? Vahdeti kesrette ve kesreti vahdette bulmak konulari üzerinde durulacaktir.

9. Bölüm: Hakikat makami, hakka'l yakin makami. Nefsi, ruhu bir bilip bir görerek hakikat ve ahlak yönünden birlige ulasip vücuduyla Hakk'a kavusmanin ne oldugu anlatilacaktir.

10. Bölüm: Tarikat ehlinden olup hakikate kavustum sanarak bazilarinin hululi, bazilarinin ittihadi olmalari ve bazilarinin da devriye mezhebine giderek nasil yanildiklari anlatilacaktir.

11. Bölüm: Insanin vücudunun hava, su, toprak ve ates olmak üzere dört unsurdan nasil meydana geldigini açiklanacaktir.

Selim Divane, her bölüme, o bölümde anlatacagi konu hakkinda bir soru sorarak girer. Daha sonra her bölümde bu sorulari, ayet ve hadislerden örnek verilerek cevaplar. Ayet ve hadislerin örnek verilerek cevaplar. Ayet ve hadislerin zahiri ve batini manalari üzerinde durur. Yeri geldikçe Yunus Emre, Esrefoglu Rumi gibi mutasavvif sairlerin siirlerinden örnekler vererek bazilarini serh eder.

Selim Divane, eserini bir sohbet tarzinda hazirlamistir. Bunun için eserde yazi dilinden ziyade konusma dilinin özellikleri hakimdir. Cümleler uzundur. Bazen bir cümlenin içine baska cümleler girmekte, tekrar daha sonra asil cümleye dönülmektedir. Örnek olarak kullanilan ayet ve hadisler, hem zahiri hem de batini anlamlari ile arka arkaya yazildigi için çok sayida cümle tekrarlari vardir. Biz eseri hazirlarken bu uzun cümleleri birkaç cümle halinde yazarak kisaltmaya ve tekrarlari azaltmaya çalistik.

3. Miftahü Müskilati'l - Arifin Adabu Tariki'l - Vasilin:

Kisaca Müskilati'l - Arifin diye taninan bu eser tasavvufi bir serhtir. Misri'ye ait "Müskilim var ey Hak dostlari eylen resad" misralariyla baslayan gazelinin serhi

oldugunu söylemekteyse de (Bkz. Gülzar - i Misri - s.84-85) müellifin, risale girisinde belirttiginde belirttigine göre asil yazilis gayesi "evliyaullahin edebini, itikadini, sülukunu, tevhidini, Hak'la kiyamlarini, halk ile muamelelerini, peygamber ve mürsidlerin gönderilme sebeplerini vb. izah etmektir. Burasi Mehmet Tahir Bey'in "tasavvufi bir eseri arifane" (Kirim Müellifleri, s.10) cümlesiyle tanittigi risale, yer yer, Niyazi Mirsi, Esrefoglu Muhammed Bican, Seyh Naci, Semsi, Aziz Mahmud Hüdayi ve Nesimi'den alinan beyit ve siirleri de yapilmistir. Miftahu Müskilati'l Arifin, bu açidan sadece bir tasavvuf klasigi degil, serh edebiyatimizin da mühim bir örnegidir.

Müskilati'l - Arifin, Sevket Gürer tarafindan sadelestirilerek yayimlanmistir. (Bkz. Selim Baba, Müsküllerin Anahtari, Ist. 1987). Eser en son Mustafa Tatci tarafindan Milli Kütüphane'deki nüsha esas alinarak yayimlanmistir (Kirimli Selim Divane, Tasavvufi Sorulara Cevaplar - Müskilati'l - Arifin (Haz. Mustafa Tatci), MEB Yay., Ist. 1996).

Mukaddime

Allah'a hamd olsun. Alemlerin sultani, ilim sehrinin sahibi, iki kiblenin imami olan Peygambere salat ve selam olsun.

Allahu Teala, Hz. Peygamber Efendimiz ve diger peygamberlerin yüce sanlarini övmek için söyle buyurur: "Ey Resulum, seni alemlere ancak rahmet olarak gönderdik" (Enbiya, 107). Bizim ve alemin dostu Hz. Peygamber (s.a.v) kendi zatinin serefi hakkinda

söyle der: "Benim ashabim yildizlar gibidir, onlara uyarsaniz onlar sizi dogru yola ulastirir."

Bu fakir, zayif, aciz ve dertli Selim Divane, "Rahmani cezbelerden bir cezbe vardir ki, insanlarin ve cinlerin ibadetlerine esittir" sözüne uyarak Allah sevgisi ile cezbeye tutuldum. Kesriyye'de Kadiri halifelerinden ariflerin kutbu, gavs, kamil mürsit, seriatin sultani, tarikatin rehberi, marifetin madeni, hakikatin mahzeni olan Hz. Sultan Hamdi es-Seyh Hüseyin Efendi (k.s)'ye intisab ettim.

Cihanda kutbu'l-aktab
Hüseyin sultan hu kamil insan hu
Allah'in mahzar-i tammi
Hüseyin sultan hu kamil insan hu

Derya-yi vahdet dürrüdür
Abdülkadir'in sirridir
Ism-i a'zam virdidir
Hüseyin sultan hu kamil insan hu

Gönlüne giren sad olur
Cümle gamdan azad olur
Alimallah üstad olur
Hüseyin sultan hu kamil insan hu

Bas açik gezdim cihani
Bulmadim böyle sultani
Bundadir sirr-i Geylani
Hüseyin sultan hu kamil insan hu

Bir nazar kilsa bir cana
Irgürür ani canana
Vuslat bulur ol sübhana

Hüseyin sultan hu kamil insan hu

Bilmedim kadrin nideyim
Payine yüzüm süreyim
Afvetsin cürmüm dileyim
Hüseyin sultan hu kamil insan hu

Mürsidim cananim oldur
Söyler dilim canim oldur
Kuluyum sultanim oldur
Hüseyin sultan hu kamil insan hu

Selim Divane'ye meded
Andan erdi kalmadi derd
Ismi olsun dilimde vird
Hüseyin sultan hu kamil insan hu

Allah'a hamd olsun, böyle esi ve benzeri bulunmayan; evvel ve ahir bütün ilimleri kusatan; gönlü ahadiyyet sahibi Hakk'in aynasi olan böyle kamil bir insanin; "Ey itaatkar nefis! O senden razi, sen de ondan razi olarak Rabbine dön. Haydi gir kullarimin içine, gir cennetime" (Fecr, 27-30) ayetince ve "De ki: Eger Rabb'imin kelimeleri için bütün denizler mürekkep olsa, muhakkak ki Rabb'imin kelimeleri tükenmeden denizler tükenirdi" (Kehf, 109) ayetine uygun olarak tarifine ve yazilmasina imkan olmayan gönlünün denizine girdim. Onun himmetli bakislarina mazhar olup Ilahi tecellilerle fenafillaha ulasip tamamen yok oldum. "Fakirlik tamamlandigi zaman o Allah'tir" hadis-i serifine göre Selimlik tamamen aradan kalkip hakiki varlik ortaya çikti.

"Biz ona tarafimizdan bir ilim ögretmistirk" (Kehf, 65) ayetinin manasinca, bu kitap sir dilinden harfsiz ve sessiz ledünni ilimle yazilmis ve on bir bölüm üzerine

tertip olunarak Burahnü'l-Arifin adin verilmistir. "Allah dilediğini saptirir ve dilediğine de hidayet verir" (Ibrahim,4; Nahl,93.).

1. Bölüm: Nefsini ve Rabbini bilmeyi açiklar.

2. Bölüm: Mürsid-i kamil ve özelliklerini bildirir.

3. Bölüm: Tarikat ehlinden olduklari halde, sadik asiklarin yol kesicilik yapan soguk nefeslileri -ki sadik asiklarin yollarini kesmek için çalisan imansidir- anlatir.

4. Bölüm: Zahirdeki biat ve biattan maksadin ne oldugu; dünyaya gelme maksadinin ibadet olmasi ve ibadetin maksadinin ne oldugu açiklar.

5. Bölüm: Batindaki biat ve biatin hakikati nedir?

6. Bölüm: Vuslat nedir, ayrilik nedir? Gerçekte Allah'i bilen velilerle imansiz ve zindiklarin farki nedir? Isitmekte marifet ve hakikate kavustum sanarak irfan davasi eden heva ehliyle hal sahibi olan ve Allah'i gerçekten bilenlerin farki nedir? Seriatin, emir ve yasaginin sirlari nelerdir?

7. Bölüm: Marifet makaminin ayne'l yakin makami oldugu belirtilmis, marifet ile hakikatin farki nedir?

8. Bölüm:Cem nedir? Fark ve tekrar cem nedir? Fenafillah ve bekabillah ne demektir? Vahdeti kesrette ve kesreti vahdette bulmak nedir?

9. Bölüm: Hakikat makami, hakka'l yakin makami. Nefsi, ruhu bir bilip bir görerek hakikat ve ahlak

yönünden birlige ulasip vücuduyla Hakk'a kavusmak ne demektir?

10. Bölüm: Tarikat ehlinden olup hakikate kavustum sanarak bazilarinin hululi, bazilarinin ittihadi olmalari ve bazilarinin da devriye mezhebine giderek nasil yanildiklarini açiklar.

11. Bölüm: Insanin vücudunun hava, su, toprak ve ates olmak üzere dört unsurdan nasil meydana geldigini bildirir.

Nefsini Bilip Rabbini Bilmek

Allahu Teala söyle buyurur: “Ben insanlari ve cinleri ancak bana ibadet etsinler diye yarattim” (Zariyat, 56). Yani Allahu Teala, ben insanlari ve cinleri ancak bana ibadet etmeleri, beni bilmeleri ve birlemeleri için yarattim, buyurmaktadir.

Ibadetten maksat nefsini bilip Rabb’ini bilmektir. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v) “Kim nefsini bilirse, o , Rabb’ini bilir” buyurur. Yani bir kimse nefsini bilse, o kimse gerçekten Rabb’ini bilir, demektir.

Bu ayet ve hadisten anlasildigina göre, bu halk nefsini bilip Rabb’ini bilmek için yaratildi.

Öyle ise nefsini nasil bilmeli ki Rabb’ini bilsin?

Bu hadisi serifin dis manasini zahir alimleri söyle tefsir ederler.

Nefsini bilmek kendinin aciz ve eksik oldugunu bilmek demektir.

Halbuki dünyada kendinin aciz ve eksik oldugunu bilmeyen yoktur.

Bu ayet ve hadisin batin manalariyla nefsini bilmek gerekir ki, gazap, haset, kibir, kin, sehvet, riya, kinama, gaflet, dünya sevgisi, ahiret sevgisi gibi nefsin tabiatindan ve heveslerinden ne gibi kinanmis ahlaklar varsa bunlarin tamamini birakarak kendini temizleyerek, "Allah'in ahlakiyla ahlaklaniniz, onun sifatiyla sifatlaniniz" hadisi serifine uyarak iyi huyla huylanip, iyi sifatla sifatlanmaktir. Allahu Teala, Hz. Muhammed'in ahlaki hakkinda, "Gerçekte sen, pek büyük bir ahlak üzerindesin" (Kalem, 4) buyurdu.

Hakk'in sifatiyla sifatlanmak demek, Hakk'in sifati olan adem sifatini almak demektir. Yani yaramaz huy olan hayvan sifatlarindan kurtulup adem huyu olan Muhammed ahlakiyla ahlaklanmak ve Hakk'a sifat olmak demektir. Hakk'in sifatinin adem oldugunu Peygamberimiz (sav), "Allah ademi kendi suretinde yaratti, yani mükemmel olan sifati üzerine yaratti" hadisi serifiyle bildirmistir. Simdi bu ayet ve hadisin gerçek manalari haset, kibir, riya, sehvet gibi hayvana mahsus yaramaz huylardan çikmak ve adem huyu olan Muhammed ahlakiyla ahlaklanmaktir.

Bir adam kötü huylarini terk edip iyi huylarla huylanirsa, o kimse adem olup Hakk'a sifat olur demektir. Simdi bir kimse yaramaz huylari terk edip iyi huyla huylanir; dünya ve ahiret muhabbetlerini birakarak gönlünde Hakk'in fikrinden baska fikir ve onun muhabbetinden baska bir muhabbet koymazsa kendi nefsini külli nefiste yok ederek Hakk'in külli nefsinde fani ve yok oldugunu bilir ve görür. "Yeryüzünde olan her canli fanidir; fakat azamet ve ikram sahibi olan Rabb'inin zati bakidir" (Rahman, 26-27) ayeti geregi kendisinin ve bütün yaratilmislarin Allah'in zatinin denizinde fani oldugunu bilir. "Allah her seyi kusatandir" (Fussilet, 54) ayetince esyada Hakk'in her seyi kusattigini görür.

Esyanin faniligi ve Hakk'in bakiligini ayne'l yakin bilir. "O evveldir, ahirdir, zahirdir, batindir" (Hadid, 3) sirrini anlar. Evvel, ahir, zahir ve batinin Hak oldugunu görür. "Hangi tarafa yönelirseniz Allah'in yüzü oradadir" (Bakara, 115) ayetinin hakikati meydana çikar.

Hakk'in vücudundan baska bir sey olmadigini görür. Yüzünü nereye döndürürse Hakk'in yüzüdür diye kendinsin bir gölge olan vücudunu ve geçici oldugunu, yok olacagini bilerek gönül gözüyle görür. Ne ben varim ne yaratilmislar vardir. Bütün vücudun ve varligin hakikati Hakk'indir, der. Kendinin ve bütün yaratilmislarin vücut ve varligi fani, hayal ve gölge gibi olur. Nitekim, gölgenin aslinda vücudu olmayip vücudu, varligi, hareketi onlarin sahibinindir.

Bu görüse ait bir örnek sudur: aynanin içinde görünen suretin aslinda vücudu ve varligi olmayip o suretin

vücut var varligi, aynaya bakanin oldugu gibi, bütün vücut ve varligin aslinda Hakk'in oldugunu bilmektir. Kendini benlikte var zannettigi ve bu zannin da sirk oldugunu bilip gönül gözüyle görmektir. Allah'in tecellisiyle fenafillahta fanilige ulasip Hak ile baki olduktan sonra "nafilerle yaklasti" kutsi hadisinin nesesini yasamaktir.

"Ben bir kulumu sevdigim zaman onu kulagi, gözü, dili, eli, ayagi olurum. O kul da benimle duyar, görür, konusur, tutar, yürür". Yani sevdigim kulumun kulagi, gözü ve bütün kuvvetleri benim; benimle isitir, görür…. Bu kutsi hadise göre, kendini bilen o kulun benligi kalmaz, hepsi Hak olur. Belirtilen bu hadis, "Attigin zaman da sen atmamistin; fakat Allah atmisti" (Enfal, 17) ayeti kerimesinin manasidir. Yani, "Ya Muhammed, kafirlere o topragi sen atmadin, senin elinden Allah atti." Bunun batin manasi, "Ya Muhammed, senin vücudunun gölge gibi geçicidir, vücudun hakikati benimdir. Gerçek yapici benim; beni unutup, vücudunu kendine ait zannetme" demektir. Simdi Allah'in velilerinin bazilari bu ayet ve bu kutsi hadisin batin manalarini manzum olarak tefsir edip söyle buyururlar:

<u>Gözünden ehl-i inkarin nihan-ender-nihansin sen</u>
<u>Muvahhid kanda kim baksa ayan ender-ayansin sen</u>

<u>Gözümdeki gören sensin dilimde söyleyen sensin</u>
<u>Sem'imsin semaimsin benim canimda cansin sen</u>

<u>Bu yanmaktan yakilmaktan muradin Hak ise sufi</u>
<u>Vücudun varligin kaldir nazar kil göre ne kansin sen</u>

beyitlerinin manasina göre kendini ve halki aradan çikarip "Dogrusu biz bu emaneti, sorumlulugu sunmusuz" (Azhab, 99) ayetindeki emanetten murat, Hakk'in zuhuru ve varligidir.

O kimse bütün vücut ve varligi Hakk'a verip Hall'in varligiyla var olursa emaneti sahibine verip azaptan emin olur.

Nefsini bilip Rabb'ini bilmis olur.

Nefsini bilmenin manasi budur.

Yoksa dünya ve ahiret muhabbetlerini terk etmeyip nefsin isteklerini karsilama ve nefsin tabiatindan ve benliginden geçmeyip siradan insanlar gibi sehvet, söhret ve tabiat esiri iken yaramaz huyu terk edip iyi huy ile huylanmadan "Ben Hakk'im, Hak oldugumu bildim, bilinmesi lazim olan bu imis" diye amelsiz ilim ve hakikatsiz marifetle hakikati halletmeden ve marifetle hakikati fark etmeden kendini hakikat ehli zanneden, nefis muhasebesini terk ederek haline ve isine ne uygun gelirse onu isleyen, kendisini helak olmaktan kurtaramaz. Böyle zanneden kimse, "Allah'in böyle ani baskinindan ancak hüsrana düsen kimseler emin olurlar" (Araf, 99) ayetine dahil olur.

Nefsin tabiatindan kurtulup ruhaniyyet kazanmadan nefsin istekleriyle benlikte kalp Firavun gibi, "Ben sizin en büyük Rabbinizim" (Naziat, 24) ve Ene'l Hak (ben Allah'im) diyen dinden çikar, zindik olur. Hüsranda kalir. Nefsini bilmenin manasi bu degildir. Bizim yukarida zikrettigimiz gibidir.

Mürsid-i Kamil Bulmak ve Onun Alametleri

Mürsid-i kamili arayip bulmak ve ona baglanmak herkese farzdir. Nitekim Allahu Teala "Eger bilmiyorsaniz zikir ehline sorun" (Nahl, 43) buyurur. Bunun batin manasi, mürsidi kamili bulup ona baglanarak onun izniyle zikre devam ediniz ve zikir ehli olunuz, demektir.

Mürsidi kamil o kimsedir ki, sözü özüne uygun olur kuvvet ve dogruluk sahibidir. Nitekim Allahu Teala "Emrolundugun gibi dosdogru ol" (Hud, 112) buyurmustur. Bast ve kabz sahibi olup gerektigi zaman dervisin sülukunu bast (açar) ve gerektigi zaman kabz eder (kapatir). Iddia sahibi olmaz. Çünkü tasavvuf, davayi terk edip ilahi sirlari söylememektir.

Peygamber Efendimiz (sav) "Tasavvuf davayi terk edip manalari gizlemektir" buyurmustur. Mürsidi kamil mücahede ve gayret sahibi olur. Sehvet, söhret ve tabiat esiri olmaz. Zühd ve takva ile süslenir. Dünya ve ahiret muhabbeti yoktur. Sözün kisasi Allah yolunda olur ve baska bir sey hedefleyip istemez. Seriat elbisesini sirtina giyip eline muhasebe asasini alir. Allah'in tecellisi ile fenafillahta tamamen mahvolur ve bekabillaha ulasip cemden farka gelir. Dinin emir ve yasagini geregi gibi yerine getirir. Dört kapisi (seriat, tarikat, marifet ve hakikati) mamur olur. Bunlardan birisi eksik olsa mürsit olamaz, kimseyi irsat edemez.

Simdi ey benim canim, mürsid-i kamil bulmak gayet güçtür. Bir asik, mürsidi kamil buldugu zaman

onun isi tamamdir. Insan-i kamil, murat erse bir asigi göz açip kapayincaya kadar geçen bir sürede irsat edip Hakk'a ulastirir.

Bir aceb sirra yetistim beni hayvan anlamaz
Defter-i benligi sildim ehl-i divan anlamaz

Ates-i aska yanarim her seher pervane-var
Doldu sinem ates ile nari-i suzan anlamaz

Ben ki ol abdal-i askim kimse bilmez halimi
Bulmusum Hakk ile vuslat onu nadan anlamaz

Ki aceb mi ehl-i raza halimi kesf eylesem
Himmet-i merdan n'idigin onu her can anlamaz

Bulmusum mürsid-i kamil kalimi hal eyledi
Içmeyen dilden hayatin ab-i hayvan anlamaz

Ben Selim Divane'yim varligimi mahveyledim
Varligindan geçmeyenler sirr-i Sübhan anlamaz

Benim canim, cezbe-i Hak dedikleri, insani kamilin gönlüne girmektir. Hemen insani kamilin gönlüne girince, eskiya olsan bile saadete erip Hakk'a kavusursun. Allahu Teala söyle buyurur: "Allah diledigini siler, dilegini birakir; ana kitap onun katindadir" (Ra'd, 39). Yani batin manasi, Allah'in yaninda asil kitap vardir ki o insani kamilin gönlüdür. Diledigini bozar, diledigini yazar. Yani Salih olani mahvedip eskiya yazar; eskiyayi mahvedip Salih yazar.

Her kim insani kamil gönlüne girerse, Hakk'a kavusup azaptan emin olur. Çünkü insani kamil Allah'in emanete layik gördügü kimsedir ve gönlünde Hakk'in emaneti vardir. Nitekim Allahu Teala buyurur: "Incir ve zeytine and olsun, and olsun Sina dagina, and olsun bu güvenli Mekke sehrine ki biz insani en güzel sekilde yarattik" (Tin, 1-4) ayetinin zahiri manasi, incir hakki için, zeytin hakki için ve Tur-i Sina hakki için, Mekke sehri emin sehirdir, demektir.

Batini manasi:

Incirden murat hakikattir ve zeytinden murat marifettir. Tur-i Sina'dan murat marifet makaminda olan asigin sinesidir ki, o gönül müsahede ehli olup açiktir.

"Ve bu belde" de beldeden murat hakikat makaminda olan asigin gönlüdür. O gönül hem mahbubun hem de asik olunanin gözüdür.

Marifetten murat, yüce Allah'in uluhiyyet sirlaridir. Hakikatten murat, Allah'in Rabliginin kendisidir. Böyle olunca bu ayetin hakikat manasi, Allahu Teala kendi kendine yemin ederek buyurur: Uluhiyyet sirlarim ve Rabligim hakki için bu sehir ki hakikat ve hakka'l-yakin makaminda olan insani kamilin gönlüdür, o emin sehirdir.

"Ve bu belde ayetinde beldeden murat hakikat makaminda olan insani kamilin gönlü oldugunu bu hadisi serif ispat eder: "Ben ilmin sehriyim. Ali de o sehrin kapsidir". Bu hadisi serifin hakiki anlami sudur:

Ben hakikat ve hakka'l yakin makamindayim. Bu ayete göre, ben insani kamilim, benim gönlüm emin sehirdir; çünkü orada Hakk'in emaneti vardir ve Ali onun kapsidir.

Çünkü Muhammed (sav)'in gönlü ledün ilminin sehridir. Ali o sehrin kapisidir. Her kim Muhammed (sav)'i ararsa kapisi Ali'dir. Ali'ye varsin; yani tarikata girsin demektir. Çünkü on iki tarikatin piri Ali'dir. Sözün kisasi, bu ayetin hakikat manasi, her kim mürsidi kamili bulup ve ona baglanip onun gönlünün himmetleriyle bana ulasirsa azaptan emin olur, demektir.

"Biz insani en güzel sekilde yarattik"; yani kendi suretimiz ve kendi halifemiz kildik. "Süphesiz ki onu yeryüzüne halife yaptik" (Sad, 26). Insani yeryüzünde kendi halifemiz kilip zahir ve batin tasarrufumuzu insan yüzünden zuhur ettirdik, demektir.

Allahu Teala'nin zahir tasarrufu dünya ehliyle zuhur eder ve batin tasarrufu Allah'in veli kullariyla zuhur eder. Sözün özü, Allah'in zahir ve batin tasarrufu insanla ortaya çikar; çünkü insan Allah'in halifesidir. Eger dünyayi istiyorsan dünya ehline intisap edip onun gönlüne gir. Onun gönlünün yardimiyla dünyaya kavusursun. Eger Hakk'i istiyorsan Allah'in veli kullarinin gönlüne gir. Onlarin gönlünün yardimiyla kötü huylardan kurtulup Allah'in ahlaki ile ahlaklanarak Hakk'a ulasirsin.

"Ve bu güvenilir belde" ayetindeki beldeden maksat, insani kamilin gönlü oldugunu, "Biz insani en güzel sekilde yarattik" ayeti ispat eder. Yani biz insani en güzel seklilde yarattik dediginde, beldeden muradin insani kamilin gönlü oldugu malum olur.

Simdi ey benim canim! Çalis ki her seyin iç yüzünü anlayasin ve göresin. Gaflet edip esyanin zahirine aldanmayasin. Bu ayetin görünen anlamini versek, ne münasebetle Allahu Teala incir ve zeytine yemin etsin! Hak erenler cümlemize esyanin iç yüzünü göstersin; disina aldanip kalmayalim. Esrefoglu Sultan'in,

El tutusup gidelim Hak'tan yana ive ive

Aldanmasin bizi bunda isbu ag u kareler

dedigi buna isarettir. Yani esyanin disina bakip esya görüp iç yüzü ki hakikattir, hakikatten mahrum kalmayalim, demektir. Yani dostun yüzünü görüp müsahede ehli olalim demektir. Simdi esyanin iç yüzünü görmek, ancak insani kamilin gönlüne girmekle olur.

Insani kamilin adi çoktur. Bir adi ümmü'l-kitab, bir adi se'bü'l-mesani, bir adi camiu'l-kelim ve bir adi kelimullahtir. Nitekim Allahu Teala söyle buyurur: "De ki, Rabbimin sözlerini yazmak için denizler mürekkep olsa ve bir o kadarini da katsak, Rabbimin sözleri tükenmeden denizler tükenirdi" (Kehf, 109).

Tarikat Ehlinden Olduklari Halde Sadik Asiklarin Yollarini Kesmeye Çalisan Yol Kesicilerle Soguk Nefesliler

Simdi ey benim canim! Bu yüce yolda dinden çikmis ve zindik kimseler vardir. Onlar yol kesici ve soguk nefeslidir. Onlar bu söze kizarlar; mücahede,

ibadet ve tarikata girmekten fayda yoktur, ezelde nasilsa öyle olur derler.

Bu sözler, su ayet-i kerimeye muhaliftir: "O her an kainata tasarruf etmektedir" (Rahman, 29). Ve su hadisi serife de muhaliftir: "Dünya, ahiretin tarlasidir". Yani dünya ahiretin tarlasidir. Dünyada ne ekersen ahirette onu biçersin. Tarikat yolunda çalisip ilerlemek ekin ekmek gibidir ki Hakk'a ulasmaya sebebptir.

Hakk'a ulasmak o ekini biçmek gibidir. Ekmezsen ne biçersin? Su ayeti kerimeye de muhaliftir: "Her kim Rabbine kavusmayi arzu ederse Salih amel isles,n" (Kehf, 110). Yani bir kimse Allah'a kavusmak, kavusup cemalini görmek isterse Salih amel islesin, demektir ve hem derler ki, tarikat yolunda çalismak Hakk'i anlamak içindir. Sen Hakk'i anladin, çalismayi ne yapacaksin? Bilmezler ki, çalismaktan maksat nefsin tabiatini terk edip ruhaniyyet kazanmaktir.

Çalismayi terk etmek ruhaniyyeti terk edig nefsin tabiatina baglanmak demektir. Nefsin hilesinden ne peygamberler, ne veliler, ne de bir kimse emin degildir. Bunlar Allah'a giden yolun yol kesicileridir.

Böyle haramilerden birisi, bir süluk ehline, Hak yoludaki asiklardan birine rastlasa, behey divane, niye zahmet çekersin? Hakk'i anlayip bildin, artik keyfimize bakalim diye dertli salikin yolunu kesebilir. Hak erenler hepimizi onlarin sohbetlerden ve soguk nefeslerinden korusun. Çok salikin yolunu kesip zulüm yaparlar. "Dikkat edin, Allah'in laneti zalimlerin üzerinedir" (Hud, 18) Allah'in laneti zalimlerin üzerine olsun diye, Allah onlara lanet okumustur.

Simdi "Allah diledigini silip iptal eder, diledigini sabit birakir; bütün kitaplarin asli onun katindadir" (Ra'd, 39) manasinca ve "Kul bana ancak nafile ibadetleriyle yaklasir" hadisi serifine göre, yukarida zikredilen ayet ve hadisler geregince onlar yalancidir.

Zahiri Bey'at ve Bey'atin Maksadi Nedir? Bu Dünyada Gelmekten Maksat Ibadetse Ibadetin Maksadi Neyi Bilmektir?

Cenab-i Allah buyurur: "Rabbinize yönelin;" (Zümer, 54) yani Rabbinize bey'at edin demektir. Ve "Onla ulasmaya yol arayin" (Maide, 35) yani Hakk'a ulastirici isteyin demektir. Ve "Dogrusu Allah diledigini saptirir ve kendisine yöneleni dogru yola eristirir. Onlar inanmislar, kalpleri Allah'i anmakla huzura kavusmustur. Dikkat edin, kalplar ancak Allah'i anmakla huzura kavusur" (Ra'd, 27-28) Allah murat ettigi kimseyi dalalette birakir ve kendine baglanan yani bey'at edenlere hidayet eder. O, hidayet bulanlar bey'at ehli olup imana gelen ve Allah'in zikri ile kalpleri huzura kavusan asiklardir. Batin manasi demektir ki: "Bey'at edip zikir ehli olan asiklara Allah hidayet eder.

Hidayetten murat Hakk'in cezbesidir yani bir kimse bey'at edip zikir ehli olursa Allah onun gönlüne kendi tarafindan bir cezbe birakir, o cezbe ile Hakk'a ula-sir. Kalbi huzur bulur. Çünkü Hakk'a ulasmadikça kalp huzur bulmaz. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v.) "Allah'a ulasmadikça müminler için huzur yoktur (Kesfü 'l-Hafâ, C. I, s. 362.)" buyurdu.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) söyle dedi: "Kur'ân'in bazi âyetleri, bazi âyetlerini tefsir eder." Yani Kur'ân'in bazi yerleri, diger yerlerini tefsir eder. "Ey Muhammed, süphesiz sana bas egerek ellerini ve-renler, Allah'a bas egip el vermis sayilirlar.

Allah'in eli onlarin ellerinin üstündedir." (Fetih, 10) Ve "Ey Mu-hammed, Allah müminlerden, agaç altinda sana bas ege-rek el verirken and olsun ki hosnut olmustur." (Fetih, 18.) Yani, ey Muhammed, su kimseler ki sana bey'at et-tiler, onlarin elleri üzerindeki el, Allah'in elidir, kud-retidir ve yine ey Muhammed, Allah inananlardan razi oldu. Çünkü onlar sana bey'at ettiler, diye rizasinin bey'atta oldugunu bildirdi. Ve kadinlar hakkinda "Ey peygamber, inanmis kadinlar, Allah 'a hiç bir ortak kos-mamak sartiyla sana bey'at etmek üzere geldikleri zaman, onlari kabul et, onlara Allah'tan bagislanma dile." (Mümtahine, 12) buyurdu. Yani ey Muhammed, kadinlar sana bey'at etmeye geldikleri zaman, onlara bey'at verip tevbe ettir ki Allahu Taâlâ'ya ortak kos-masinlar, buyurdu.

Simdi bu âyetlerden anlasildi ki Allah'in rizasi bey'atta imis. Bey'at etmeyip seriat makaminda ken-diliginden bin yil ibadet etsen, olgunluga ulasamayip ta-rikat, marifet ve hakikat sirlarindan mahrum kalip nef-sini ve Rabbini bilemezsin. Pek çok ilâhî sirlar vardir. Bazisi tarikat makaminda Allah'i zikretmenin nuruyla bilinir, bazisi marifet makaminda ilham ve kesifle bilinir, bazisi hakikat makaminda hâl ve sir ile, ruhu temizleme, kalbi tasfiye etme ve nefsi temizlemeyle bilinir. Ona Rab-bani küllün tecellîsi derler.

Tecellî, nefsin tabiatini ve benligini tamamen terk etmesi, ruhun nefisten ayrilip evvelki sultanlik âlemine geri dönmesinden ibarettir. Simdi bey'at etmeyince bu sirlar bilinmez. Buna baslangiç ve sonun sirlan derler muhît sirri ve rububiyet sirri da denir. Bu sirri seriat ma-kaminda olan kimseye söylemek uygun degildir. Çünkü onun akli akl-i maastir, idrak edemez. Onun için Pey-gamber Efendimiz (s.a.v.) yasaklayarak söyle buyurur: "Ehil olmayana hikmeti söylemeyin, ona zulmetmis olur-sunuz."

Marifet ve hakikat makaminda olan âsigin nefsi, nefs-i mutmainne ve nefs-i sâfiyyedir ve akli, akl-i kül-dür. Seriat makaminda olan kimsenin nefsi, nefs-i emmâre ve akli, akl-i maastir. Bu akil ilahî sirlari idrak edemediginden, Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ilâhî sir-lari seriat makaminda açiklamayip gizledi.

Tarikat, ma-rifet ve hakikat makamlarina havale edip "Seriat bir agaçtir, tarikat onun dallandir, marifet onun yapraklaridir, hakikat onun meyveleridir, Kur'ân bunlarin hepsini kendinde toplamistir." buyurdu. Agaçtan murat meyve oldugu gibi, seriattan murat da hakikati bilmektir ve hakikatten murat baslangiç ve sonun sirlandir ki Rablik sirlandir. Nitekim "O'na döndürülüp gö-türüleceksiniz." (Rum, 11) âyeti buna isarettir.

Yukaridaki hadisin bâtin mânâsi demektir ki, her kim baslangiç ve sonun sirlarini bilmek ve bulmak isterse tarikat, marifet ve hakikat makamlarini yasamak zo-rundadir, insan bu dört kapinin ilmini bilmedikçe insan-i kâmil olamaz. Her ne kadar âlim ise de yine cahil ve nok-sandir. Çünkü nefsini bilmekten âcizdir. Nefsini bil-meyen ise Rabbini bilemez."Nefsini bilen Rabbini bilir."

Kesfü'l-Hafâ, C. II, Sayi: 2532, s. 262.) hadisi buna isaret eder.

Simdi, insan tarikattan hakikate ulasmazsa ona insan demezler. Hakikatte hayvan olan onlardir. Allahu Taâlâ onlar hakkinda "Iste bunlar hayvanlar gibidirler, hatta daha da sapiktirlar." (Araf, 179) buyurur. Âyetin iç mânâsi sudur: Su kimseler ki dünyaya gelip dünya malina muhabbet edip bizi unuttular, mal ve makama taptilar nefislerini muhasebe etmeyip hayvanlar gibi sadece yeme içmeye, sehvete yöneldiler bizim sirrimizdan ve hik-metimizden mahrum kaldilar.

Nefislerini bilmeyip ilâhlik sirrini bilmediler. Çünkü hayvanda haset, kibir, kin, garaz, buguz yoktur. Sekli insan olmakla beraber ha-kikate ulasamayip içi hayvan olanlarda bu yaramaz huy-lar vardir. Hayvanda ise ancak yeme içme ve sehvet vardir. O sebepten dolayi hayvandan daha azgindir, den-mistir.

Simdi ey benim canim, dünyaya niçin geldin ve ibadetten maksat neyi bilmektir? Sana bir miktar rumuz ile açiklayalim. Ey arifler, ey Cenâb-i Hakk'i birleyen muvahhidler, Allahu Taâlâ, "Ben insan ve cinleri ancak bana ibadet etsinler diye yarattim." (Zâriyat, 56) buyurdu. Ibadetten maksat, nefsini bilip Rabbini bilmektir.

Insan, büyük âlem olup bütün varliklari kendinde toplamistir. Hak ile daimî oldugu hâlde bütün yaratilmislari kendi vücudunda bulmaktadir. Bu da mürsid-i kâmil terbiyesiyle baslangiç ve sonun sirrini bilip kendini Hak'ta yok edip varligini Hakk'a vermek, Hakk'in sonsuzluguyla bakî olmak, yani Hakk'in varligiyla var olmak ile olur. Ibadetin asli budur, bu sirri bil-mektir.

Bir kimse bin yil ibadet etse, bundan maksat bas-langiç ve sonun sirrini bilmek oldugunu anlamasa, o ettigi ibadetten hiç fayda yoktur. O kimsenin mertebesi hayvandan daha asagidir. Ebedî olarak cehennemden kurtulamaz. Dünyada nasil kör ise âhirette dahi öyle kör olur. "Bu dünyada kör olanlar âhirette de kör ve daha saskindirlar." (Isrâ, 72) âyetine göre, bir kimse bu dünyada can gözünü açamayip Hakk'i göremezse âhir ette de gö-remez, kör olur.

Simdi ey benim canim, bu kadar âyet ve hadis ile kesinlesti ki, dünyaya gelmekten maksat baslangiç ve sonun sirlarini bilmek imis. Seriat bir agaç gibiymis, ta-rikat onun budagi, marifet yapragi, hakikat meyvesi de-recesinde olunca, agaçtan maksat meyve oldugu gibi, se-riattan da maksat hakikatin bilinmesidir. Meyvesiz agaç yakmaktan baska ise yaramaz. Hakikate ulasmayan insan da azaptan kurtulamaz; meger ki Allah'in lutfu ola.

Dünyaya gelmekten maksat ibadet, ondan da mak-sat cehenneme girmeye sebep olan kötü huylari, cennete girmeye sebep olan iyi huylarla degistirmektir. Mürsid-i kâmil terbiyesiyle Hakk'a ulasip Allah'i görmektir. Mürsid-i kâmile bey'at edip onun gönlüne girmenin lü-zumunu Allahu Taâlâ su âyetiyle kullarina haber ver-mistir: "Ey tatmin olmus nefis, sen ondan razi, o da senden razi olarak Rabbine dön. Haydi velî kullarimin arasina gir, cennetime gir." (Fecr, 27-30). Bunun bâtin mânâsi sudur: Ey huzura kavusmus olan nefis sahibi sâdik âsiklarim, sizin nefisleriniz asi iken imana gelerek huzura erip benim sâdik âsiklarim oldunuz.

Eger bana kavusmak isterseniz, benim velî kullarimin gönlüne gi-riniz, beni isterseniz buna yol, velîlerin

gönlüdür. Simdi onlarin gönüllerine girip onlarin nazari ve him-metiyle nefislerinizi raziyye ve marziyye edip cennetime girin, demektir.

Zahir âlimleri dünyada Allah'i görmek mümkün degildir diye müsahedeyi inkâr ederler. Dünyada Allah 'i görmek ve ona kavusmak mümkündür. Kötülügü terk eden âsiklarina söylesen bilmediklerinden senin kâfir ol-duguna, dinden çiktigina inanirlar.

Seriata aykiri söy-ledin, eger Allah'i görmek mümkün olsaydi nitekim Hz. Mûsâ, Tûr-i Sînâ'da görürdü, derler. "Mûsâ: Rabbim! Bana görün, cemâlini göreyim, dedi. Allah: Beni gö-remezsin fakat su daga bak... Musa'nin Rabbi o daga te-cellî edince dagi parça parça etti. Mûsâ bayilarak yere düstü." (Araf, 143). Bu âyeti delil getirip Hz. Mûsâ resul iken Allahu Taâlâ'yi görmek istedi de göremezsin diye cevap geldi. Sen Hz. Musa'dan büyük müsün ki onu göresin, diye âyetin zahir mânâsini düsünürler. Bâtin mânâsindan habersiz olduklarindan, Hakk'in cemâlini görmekten mahrum kalirlar.

Hem de ken-dilerine baglananlari Allah'in cemâlini görmek müm-kün degildir diye bundan men ederler.

Ey ahmaklar, Kur'ân-i Kerim'in hemen zahir mânasina aldantp kalmayin. Bilin ki istenilen bâtin mânâsidir. Kur'ân'in zahir mânâsi ile bir rivayete göre yedi kat bâtin mânâsi, bir diger rivayete göre yetmis kat mânâsi vardir.

Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.v.) "Kur'ân'da gizlilik vardir. Onun içinde yedi kat gizli mânâ vardir (diger rivayete göre) yetmis kat gizli mânâ vardir." buyurur.

Simdi yukaridaki âyetin bâtin mânâsini dinleyip ne demek oldugunu anla da sâdik âsiklara tas atma. "Len terânî" ey Mûsâ, sen beni göremezsin, yani Mûsâ 'nin gözü beni göremez. Mademki sende Mûsâlik var, bu hâlde kaldigin sürece beni göremezsin, demektir. Benlikten ve enâniyyetten geç, "benligin sana büyük günahtir." Senin vücudun ve senligin varken beni göremezsin. Vücudunu tamamen terk edip fenâfillahta yok olmadikça beni göremezsin, demektir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) söyle buyurdu: "Fa-kirlik tamamlandiginda o Allah'tir." Fakirlikten murat olan yokluk tamamlanirsa varlik ortaya çikar. Bu hadis fenâfillaha isarettir.

Yani bir kimse sülük ve mücâhede edip mürsidin himmetiyle yoklugu gerçeklestirip vü-cudunu, benligini terk ederse, "Ben sevdigim kulun ku-lagi, gözü, eli ve dili olurum." mânâsinca o kulda o vakit benlik kalmaz. Dilinden söyleyen, gözünden gören, ku-lagindan isiten, elinden tutan, ayagindan yürüyen Hak olup Hakk'a ulasir, demektir.

Âyetteki "Daga bak." iba-resinden maksat, ey Mûsâ, ben senin benliginin dagina tecellî edeyim demektir. Burada dag Musa'nin ben-ligidir. "Eger yerinde durursa" yani, eger benliginin dagi dayanip yerinde durabilirse, benlik, yani Mûsâlik aradan kalkarsa beni görürsün. "Onun Rabbidaga tecellî edince" Musa'nin benlik dagina tecellî edince, "dag par-çalandi" Musa'nin benligi parçalandi. "Mûsâ bayilip düstü." Yani Musa'nin benligi kalmadi. Yokluk içinde mutlak yokluga varip Hakk'a ulasti, Hak ile bakî oldu. "De ki seni noksan sifatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananlarin ilkiyim." (Araf, 143) Hz. Mûsâ bekâbillah olup Allahu Taâlâ'nm cemâlini görünce ben-ligine tevbe edip, ey

Rabbim, bildim ki benim benligim varken seni göremezmisim. Ey Rabbim, ne zaman ki sen benim benlik dagima tecellî ederek onu mahvettin, o zaman göründün. Benligime tevbe edip inananlardan oldum, demektir.

Simdi Mûsâ (a.s.) ulu'l-azm peygamber iken Al-lahu Taâlâ'yi görmek mümkün olmasa, kendini göster diye münacaat eder miydi?

Yine arz etti cemalini canimin cananesi
Olmusum can ile onun simdi ben divanesi

Erdi bir sir sem'-i cana külli fani ol diye
Ol sebepten nara yandi vücudum pervanesi

Yaratilmadan bu cihan onda ben asik idim
Onun için bunda oldum abdal-i uryanesi

Gece vü gündüzü ben fark eylemekten kalmisim
Içmisim askin sarabin olmusum mestanesi

Levhine Divane yazdi bu Selim'in adini
Böyle Mecnun-i seydanin dünay vü ukba nesi

Istigrak ve mahviyyet âleminde Allah'in cemâlini görmek her sâdik âsiga nasip olabilir. Zahir âlimleri buna inanmazlar. Çünkü bu âyetin zahir mânâsina aldanip bâtin mânâsini bilmezler. Bunun için hem kendileri Allah'in cemâlini görmekten mahrum kalirlar, hem de halki mahrum ederler. Zahir âlimlerinin bu sirri inkâr et-melerinin sebebi sudur ki, Kur'ân'i sadece seriat ilmi üzerine indirilmis sanirlar. Kur'ân ise dört ilim üzerine indirilmistir.

Bunlarin ilki seriat ilmidir, ikincisi tarikat ilmi, üçüncüsü marifet ilmi ve dördüncüsü de hakikat il-midir. Zahir âlimleri ancak seriat ilmini bilip tarikat, ma-rifet ve hakikat ilimlerini bilemediler ve bilmediklerinden âlimler, ancak seriat âlimleridir diye tarikat, marifet ve hakikat âlimlerine kizarlar. Halbuki onlar ulemâ-yi Rab-baniyyun ve ilâhî sirlan elde etmis kimselerdir.

Nitekim Allahu Taâlâ bunlar hakkinda söyle buyurur: "Onlarin tevilini ancak Allah bilir ve râsih âlimler bilir." (Âl-i Imran, 7) Bâtin mânâsi, Allah'in sirlarini ve hik-metlerini kendisi bilir ve bir de ilimde derinlesmis olan âlimler bilir, demektir. Alimlerden maksat marifet ve ha-kikat âlimleridir; zahir âlimleri degildir, onlar ne kadar ahmaktir. Bilinmesi lâzim olan ancak rububiyyet sirri ve hakikat ilmidir. Bizler ancak bu dünyaya rububiyyet sir-rini ve hakikat ilmini bilmek için gelmisizdir.

Ibadetten murat ancak rububiyyet sirrini ve hakikat ilmini bilmektir. Yani nefsini bilip Rabbini bilmektir. Yani yaramaz huylardan geçip iyi huylarla huylandiktan sonra, Allah'in tecellîsiyle, Hak ile var oldugu hâlde büyük âlem ve küçük âlemi kendi vücudunda bulmaktir. Onun için Peygamber Efendimiz (s.a.v.) "Nefsini bilen Rabbini. bilir. (Kesfü'l-Hafâ, C.U, Sayi: 2532, s. 262) " buyurdu.

Simdi zahir âlimleri bunlari bilmeyip kendileri ca-hilken seriat ilmi, tarikat ilmi, marifet ilmi, ahlâk ilmi ve yaratilis sirri, sözün kisasi Allahu Taâlâ'nin kendine mahsus olan ilimleri bilen rabbâniyyûn âlimleriyle sâdik âsiklara cahil ve ümmî derler. Bu da acayip bir seyrandir.

Bâtin âlimleri Peygamber ilminin varisleridir. Ni-tekim Peygamber Efendimiz (s.a.v.) "Alimler pey-gamberlerin varisleridir. (Kesfü'l-Hafâ, C.II, Sayi: 1745, s. 64)" buyurur. Yani bâtin âlimleri ledün ilmini -ki ha-kikat ilmidir- miras olarak alirlar. "Ümmetimin âlimleri, Benî Israil'in nebileri gibidir. (Kesfü'l-Hafâ, C. II, Sayi: 1744, s. 64)" Yani ümmetimin bâtm âlimleri Benî Is-rail'in peygamberleri gibidir. Onlarin mucizeleri bâtin âlimlerinin kerametleridir.

Bunlara hakikatte âlim. iken ümmî denmesinin se-bebi, Peygamberimizin "Ben ümmîyim." demelerinden mirastir. Onlardan hakikat ilmine veya marifet ilmine ait bir söz isitilse, seriat âlimleri bilmedikleri için bunun se-riatta yeri yoktur, kâfir oldun, diye cahilliklerindenden dolayi derhâl onlarin kâfirligine hüküm verirler. Bil-mezler ki, marifet ve hakikat ilmi, seriat ilminde, zahir il-minde bulunmaz.

Eger bulunmasi gerekseydi Allah'in ilmi ancak seriata mahsus olup Kur 'ân dört ilim üzerine inmezdi. Kur'ân'da her ilim vardir fakat noksan olan kimseler bilmezler. Bir de derler ki, marifet ve hakikat ilmi, seriat ilmine uymazsa o bâtildir. Bunlarin her biri baska bir ilimdir. O hâlde bunlar seriat ilmini nasil ög-renmisler? Bu ilimler seriat ilminde yoktur.

Meselâ, bu suna benzer ki geometri ve usturlap ilimlerini mantik ve edebiyat ilimlerinde aramak gibidir. Bu ilimler mantik ve edebiyatta bulunmaz. Sen seriat ehlisin, uygun mudur, degil midir ne bilirsin? Seriata aykiri ise Kur'ân'a uygun degildir. "Yas ve kuru her sey apaçik kitapta var-dir." (En 'am, 59) Yani kurudan ve yastan bir sey yoktur ki o Kur 'ân 'da olmasin. Her ilim Kur 'ân 'da vardir fakat herkes ne kadar bilirse Kur'ân 'dan ancak bildigi ilim ka-darini çikarir.

Simdi sen seriat ehlisin hakikat ilmini bilmezsin. Insaf et, kendisini Hak'ta mahvedip Hak ilminden bah seden âsiklara kâfir oldun diye kizma; tarikat, marifet ve hakikat ilimlerini inkâr etme. Çünkü Kur'ân bu dört ilim üzerine indirilmistir. Adin âlimken cahilliginle Kur'ân'i inkâr edip imansiz gidiverirsin. Bu dört ilmi kendisinde topladigina su hadis delildir. Bu hadis sahih midir, uy durma midir diye süphe edersen, hos bâtin ilmini inkâr edecek hâlin yoktur.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) söyle dedi: "Seriat agaçtir, tarikat onun dallari, marifet yapraklan ve ha-kikat meyvesidir. Kur'ân ise hepsini içinde toplamistir." Yani Kur'ân seriat, tarikat, marifet ve hakikat ilim-lerininin dördünü de kendisinde toplamistir.

Simdi bu hakikat ilmi Allah'in kendisine olan il-midir, kenari olmayan bir denizdir. Asiklar o kenari ol-mayan ilim denizinin dalgiçlaridir. Zahir ilmi o denizin sahilidir. Denizin ortasinda olan dalgiçlar inci mi çikarir,

altin mi çikarir, bakir mi sahildekiler ne bilsin. Zahir âlimlerinin bâtin âlimlerine kizmalari bilmedikleri içindir. "Kisi bilmediginin düsmanidir." hadisinin mânâsinca, erenler onlari mazur görmüslerdir. Zahir âlimleri, bâtin âlimlerinin ilmini bilmezler. Bâtin âlimleri ise zahir âlimlerinin ilmini kusatmislardir. Çünkü onlar Allahu Taâlâ 'nin kendine mahsus olan ilmini bilirler. Bir ilim veya bir sey onlardan asla gizli sakli degildir.

Çün bana Mecnun denildi dostumun mecnunuyam
Ehl-i aklin akli ermez bir aceb divaneyem

Anlamaz ahl-i seriat ilmimin bir katresin

Katremin katresi cihan ben onun ummaniyam

Halk olunmazdan bu mahluk zatile bir zat idim
Zuhurumun hikmeti böyle unsurun devraniyam

Yok iken Hizr'in nisani il idi ledün bana
"Len terani" ben demisim alemin sultaniyam

Zahir âlimleriyle bâtin âlimlerinin ihtilâfi, Hizir ile Mûsâ (a.s.)'nin kissasinda anlatilan ihtilâf gibidir. Zahir ilmi seriat ilmidir ki Hz. Musa'nin ilmi gibidir. Bâtin ilmi ledün ilmidir ki Hizir'in ilmidir. Insan onu ken-diliginden anlayamaz. Bu söylenen nutuklar Kur'ân'a muhalif degildir, akl-i maasa muhaliftir. Ask ma-kamindan ve mahviyyet âleminden söylenen nutuklari akl-i maas nasil anlayabilir?

Mevlam senin valsina varim vereyim canim
Nefsimin benligini kurban edeyim canim

Nidem sensiz cihani ya hur ile gilmani
Cümlesin didarina müjde vereyim canim

Askinin külhaninda bu vücudum var mi
Yakayim yandirayim nara urayim canim

Yoklugumu arz edip Hazretin dergahina
Yas yerine gözümden kanlar dökeyim canim

Geçip can u basimdan Hallac-i Mansur gibi
Ene'l Hak cezbesinin tablin urayim canim

Bu Selim Divane'yi zatinda mahveyleyip
Vahdetin deryasinda cevlan urayim canim

Burada Esrefoglu Sultan'in da bir nutkunu yazalim.

Ey dost senin yoluna canim vereyim canim
Askini komayayim oda gireyim canim

Bu dünya asilara bir aldaguç olurmus
Bu yalan aldaguçun terkin urayim canim

Beni sana vereyim sensiz beni nideyim
Ben senin Hazretine bensiz varayim canim

Vahdetin sarabindan bir cür'a nus edeyim
Ene'l Hak çagirayim feryad urayim canim

Ger beni senin için yetmis kez öldüreler
Bin kez dahi ölmeye boyun vereyim canim

Esrefoglu Rumi'yi aradan tarh edeyim
Senin ile bakayim seni göreyim canim

Simdi ey benim canim, bu nutuklar seriata aykiri degildir; belki seriatta yeri yoktur, Kur'ân'da vardir. "Kur'ân hepsini kendinde toplamistir." hadisinin mânâsinca o söz ya seriat, ya marifet veya hakikat ilminden söylenmistir. Artik onu seriat âlimlerinden sorma, onlar bilmezler; ya marifet ya da hakikat âlimlerinden sor.

Bey'atin Batini, Hakikati Nedir?

Allahu Teala söyle buyurdu: "Rabbine kavusmayi uman kimse Salih amel islesin ve Rabbine kullukta hiçbir ortak kosmasin" (Kehf, 110). Bu ayetin hakikat manasi sudur: Ibadeti ne cennet arzusundan, ne cehennem korkusundan eder. Onun ibadeti ne dünya için olur, ne ahiret için olur. Halis muhlis Allah için ibadet eder. Sözün kisasi bu yol, murat almama yoludur. Madem ki sende din, iman, mezhep, cehennem korkusu, cennet ve keramet istegi vardir; bu yola girme ve asiklara perde olma. Hakk'a ulasamazsin. Din, iman ve mezhepten geçmeden, zannetme ki Hakk'a ulasilabilir. Bu yolda, sadik asiklar din ve iman degil; can ve baslarini feda ettiler.

Ehlullah demistir ki:

Kiyamazsan bas u cana irak dur girme meydana
Bu meydanda nice baslar kesilir soran olmaz

Asiklar bu yolda bas ve canlarini feda ettiler. Sen ise hem Hakk'i ararim dersin, hem de Hak yolunda din, iman ve mezhepten geçemezsin. Taklidi imandan, mezhep ve din taklidinden geçmeyince hakiki iman ve mezhebe nasil ulasirsin? Nitekim Yunus Emre buyurur:

Din ü milletten geçer ask eserini duyan
Mezheb ü din mi seçer kendiyügü yoga sayan

Asiklara sorarsan bi-mezheb ü bi-millet
Key sakin yolda kaliptir gece vü gündüz sayan

Yani dinsiz ve mezhepsiz dedigi, din ve mezhebi taklit etmekten kurtulup gerçege ulasmistir, demektir. Yunus'un bu nutku, su hadisin manasidir: Peygamber Efendimiz (sav) söyle buyurdu: "Küfürle iman Allah ile kul arasinda bir hicaptir". Yani küfür ile iman kul ile Allah'in arasinda bir perdedir. Seyh Naksi (k.s.) de söyle buyurur:

<u>Gidiptir rah-i Ahmed'le oluptur menzilin Naksi</u>
<u>Aninçün küfr ü din tutmaz oluptur cümleden fani</u>

Simdi ey benim canim, yanlis anlama; bu nutuklarda küfürden, dinden, imandan, mezhepten geçtim demek, taklidi terk edip hakikate ulastim demektir. Yoksa dini, imani, mezhebi, ibadeti terk et demek degildir. Ibadet, taat, çalismak (özellikle) tarikat ehline gereklidir.

Nitekim Peygamber Efendimiz (sav) söyle buyurur: "Kul nafile ibadeti çok yapmadan Allah'a yakinlasamaz". Cüneyd-i Bagdadi Hazretleri söyle buyurur: "Her yol, o yolun yolcusuna kapanmistir; ancak Hak yolunun yolcularina kapali degildir. Onlari süluku Muhammedi süluktru ve ahlaki, Muhammedi ahlaka uygundur. Sözleri ve davranislarinda Resullullah'a baglanirsa o asik hakikate kavusur".

Allah korusun, tersi ile hareket ederse yolun sahibi onu kabul etmez. Ona biat ehli derler. Ona uymak dogru degildir.

Bir kimse tarikat sahibine karsi geldigi zaman bey'attan düser. Çünkü bey'atin bir manasi uymaktir. Bir manasi da alis veris demektir. Yani bey'atin manasi yaramaz

huylari satip iyi huylar almaktir. Madem ki bey'at yaramaz huylari satip iyi huylari almak ve tarikat sahibine uymakmis; tarikat sahibi Muhammed (sav)'dir. Muhammed (sav)'de hasa yaramaz huy yoktu; fazlasiyla iyi huy vardi. Allahu Teala o iyi huy hakkinda "Süphesiz ki sen büyük bir ahlak üzeresin" (Kalam, 4) buyurdu. Bey'atin hakikati budur.

Zahiri seyhten aldigin tevbedir. Sen yaramaz huyu atip iyi huy almadin ve tarikat sahibine uymadin, bey'atin iç yüzünü ve hakikatinin ne oldugunu bilip hakikate ulasmadin, buna göre bey'attan düsüp bid'at ehli oldun. Gerçi görünüste bey'atin var; ama gerçekte bey'atin yok; sana uymak dogru degildir. Çünkü sana uyani saptirip dinden çikarirsin.

Simdi bey'atin hakikatini anladinsa, sen de bildin ki, namaz kilmayan, oruç tutmayan ve kötü huylari terk edip Muhammed'in ahlakiyla ahlaklanmayanlarin bey'atleri görünüste vardir. Gerçekte ise bey'atleri söz konusu degildir. Su kadar ki seyh elinden bey'at etmislerdir; hakikat bey'atlari yoktur. Onalar biat ehlidir, hem dalalete düsmüslerdir, hem de dalalete düsürücüdürler. Onlarin sohbetinden ve meclisinden kaç. Çünkü onlar bu ayetin altinda olup dalalete düsmüs ve hüsrana ugramislar toplulugudur.

Bunlar mübahiyye mezhebindendir. Her seyi mübah görürler. Muhasebe ve temyiz ehli degillerdir. Helali, harami fark etmezler. Onlar cemden farka gelmemislerdir. Cem makaminda kalmislardir. O ayet sudur: "Allah'in mekrinden hüsrana ugrayanlar ve sapiklardan baska kimse emin olamaz" (Araf, 9). Yani Allahu Teala'nin düzeninden mekrinden kimse emin olamaz, ancak hüsrana ugramislarla sapiklar toplulugu

emin olurlar. Yoksa Allah'in mekrinden ehlullah emin degildir.

Onlarin korkusu siradan halkin korkusundan daha fazladir. Nitekim "Allah'in kullari arasinda ondan korkanlar ancak alimlerdir" (Fatir, 28) ayeti bunu bildirmistir. Yani Allah'in alim kullari diger kimselerden daha çok korkarlar. Bu ayette alimlerden maksat, batin alimleridir. Onlarin korkusu çok fazla oldugundan daima Allah'i düsünüp zikrederler. Onlar göz açip kapayincaya kadarlik bir anda bile Allahu Teala'nin büyüklük ve hikmetini düsünmeyi gönüllerinden çikarmazlar. Eger onlar Allah'i bu kadarcik bir süre unutsalar, gaflet etseler hain olurlar. "Süphesiz ki Allah hainleri sevmez" (Enfal, 58). Çünkü Allahu Teala hainlik edenleri sevmez.

Allah'tan korkmak söyle olur ki, bir kimse Allah'tan korkarsa dünya ve ahiret muhabbetini terk edip baska bir fikri gönlüne koymaz. O sapiklar toplulugu, kendilerini cem makaminda sanip farka gelmediklerinden "Hep Hak'tir, Hak'tan baska ne vardir?" diye muhasebeyi terk edip islerine ne uygun gelirse onu yaptilar; helali, harami birbirinden ayirmadilar. Temyiz ehli olmayip mülhid ve zindik oldular.

Zamanimizda bu topluluk çogaldi. Bunlar gerçi zahirde cem'e vardilar; ama hakikatte cem'e varmadilar, vardik zannettiler. Tutalim ki hakikatte cem vardilar. Cem'den farka gelmek lazimdir. Onlar ise farka gelmediler.

Bu zayif, aciz Selim Divane, mürsidim, Hamdi es-Seyh Hüseyin Efendi Hazretleri'nin himmetleriyle fark nedir, cem nedir, cemden sonra fark nedir, fenafillah ve bekabillah ne demek, bu risalenin üç yerinde baska

baska tabirlerle üç defa anlatmistir. Sadik asiklar Hakk'in yolunu dogrultup cemden farka gelerek muhasebe ve hal ehli olduklarinda bu aciz Selim Divane'yi ve mürsidim kutuplar kutbu Seyh Hamdi Hüseyin Efendi Hazretleri'ni hayir duadan unutmasinlar.

Sanma Selim'dir bu nutku söyleyen
Mürsidim Hamdi Sultan'dir diyen

Beni ol onu ben bilmeyen
Müsrik oldur kim biri iki gören

Çün beni onda edip ol oldum
Ben yok oldum ol var oldu ol diyen

Kavusma ve Ayrilik Nedir? Evliyaullahla Mülhid ve Zindigin Farki Nedir?

Bu bölümde, isitmekle marifet ve hakikate ulastim sanip irfan davasi eden heva ehliyle hal sahibi olan arif-i billahin farki; seriatin, emir ve yasagin sirlari ele alinacaktir.

Ey benim canim, bu sirlari can kulagiyla dinle. Çünkü fenafillah makamina geldin.

Bu makam çok fazla korkulu ve tehlikeli bir makamdir ve son derece zor bir makamdir.

Mülhid ve zindiklar hakikate ulastik sanip bu makamda yanildilar. Her asigin "Akil bir nurdur, hak ile batil onunla ayrilir" hadisine göre aklini terazi yapip amellerini ve itikadini tartarak fark edip ayirmasi lazimdir.

Simdi bu makamin son derece zor oldugunu Allahu Teala ayetinde haber vererek "Aci ve tatli suyu olan iki denizi birbirine karismamak üzere salivermistir, aralarinda bir engel vardir, birbirinin sinirini asamazlar" buyurmustur. Batin manasi, birisi Akdeniz gibi olan seriat denizi, digeri Atlas Okyanusu gibi olan hakikat denizi ki küçük ve büyük alemi kusatmistir, bu iki denizin arasi marifet makami olan berzahtir. O makamda kalinmaz. Hakikat makamina ulasmak için çalismalidir. Tarikat, seriat ile hakikat arasinda marifete ugrayan ve hakikate giden bir yoldur.

Fenafillah makamidir.

Hz. Peygamber (sav), Cenab-i Hak'tan söyle rivayet etmistir: "Insan benim sirrimdir ve ben insanin sirriyim". Bu kutsi hadiste, insan benim sirrim dedigi, insanin disindaki sifatimdir, demektir. Ben insanin sirriyim demek, insanin iç yüzü zatimdir, demektir. "Tevhit bütün izafetleri kaldirir". Yani tevhid izafetleri gidermektir.

Izafetten maksat kulun isimler, fiiller, sözler, sifatlar ve hareketlerini Hak'ta fani bilmek; Hakk'in isimleri, fiilleri ve sözlerini sabit edip kulu aradan çikarmak demektir. Her seyin dis yüzünü ve iç yüzünü kaldirip Allah'in zatindan baskasini görmemektir. Bunu anlamadinsa bir baska sekilde de açiklayalim.

Simdi hakiki tevhit ona derle ki, bütün yaratilmislari aradan kaldirdiktan sonra Hakk'in sifatini, yani kesreti görmeyip zatin kendisini görmektir. Buna tasavvuf ehli gece ile gündüzü birlestirmek derler. Yani Hakk'in sifatini görmeyip, sadece zatini görmektir. "La ilahe illallah" demenin hakikat manasi budur. "Her kimin son sözü "La ilahe illallah" olursa, o kimse cennete girer" hadisinin manasi budur. Yani her kimin can gözü açilip can gözüyle esyanin cevheri ve hikmetini görerek böyle iman ve böyle itikada sahip olursa, o kimse hakiki imana erisir ve son sözü "La ilahe illallah" olur.

Son sözünün "La ilahe illallah" olmasi taklidi iman demektir ki imana göre küfür gibidir. Hz. Muhammed taklidi iman hakkinda "Imanin zarfi küfürdür" buyurdur. Yani imanin disi taklidi imandir, o küfür demektir. Hak erenler hepimizi hakiki imana eristirsin. Öyle olunca bütün vücudun ve varligin hakikati Hakk'indir. Hakk'in vücudundan baska vücut yoktur. Nitekim Peygamber Efendimiz (sav) "Ben Allah'tanim müminler de bendendir" buyurdu. Bu hadisin batin manasi o, Allah'tan olup da müminler ondan olunca üçü bir sözdür. Onun için Peygamber Efendimiz (sav) "Ene'l Hak" sirrina isaret ederek "Beni gören muhakkak Allah'i görmüs olur" buyurdu. Hadisin batin manasi, her seyin vücudu, varligi hayal ve gölge gibi geçicidir; hakikati Hakk'indir, Hakk'in vücudundan baska vücut yoktur, demektir.

Ey benim canim, bu nutuklardan tersini anlama, halki Hak zannederek itihadi mezhebinden olup batila sapma. Çünkü ne halk Hak olur, ne de Hak halk olur, bu

mümkün degildir. Kul sultan olmaz, sultan kul olmaz. Mürsidi kamilin terbiyesine girip kesif ve ilhama varmayinca bu nutuklar anlasilmaz, kesfe muhtaçtir.

Simdi kulagini aç ve dinle. Çünkü fenafillah ve cem bile-fark makamina geldin. Mülhid bu makamda yolu sasirip Hak'tan baska yoktur, hep Hak'tir diyerek muhasebeyi terk etti. Cemden farka gelemeyerek bütün haram ve mekruh isleri isleyip mübahi mezhebinden oldu. Allah korusun.

Can kulagini iyi aç. Çünkü büyük kiyamet kopup vahdet denizi tasti. Selim Divane ile mahvolup vahdet denizinin gürültüsüne daldi. Simdi Selim Divane de yoktur ki söylesin. Harf ve ses tükendi; söz kalmadi. Simdi söz senden sanadir. Senden sanadir dedigim, benden banadir. Simdi vahdet ehli katinda bütün vücudun hakikati bir olunca vuslat ve ayrilik nedir? Enbiya ve evliya ile mülhid ve müsrikin farki nedir?

Allahu Teala'nin yakinligi peygamberler ve velilere nasilsa mülhid, müsrik ve bütün yaratilmislara öyledir. "Nerede olursaniz olun; O sizinle beraberdir" (Hadid, 4) ayetine göre, sizler her yerdesiniz Allahu Teala sizinle beraberdir.

Yakinlik ve uzaklik bizim ilmimize ve cahilligimize göredir.

Allah herkesle beraberdir ve beraberlik hepsi için aynidir. Hakiki vahdette vuslat, ayrilik ve fark yoktur. Peygamberler, veliler; mülhid, zindik; vuslat, ayrilik; yakinlik, uzaklik; hidayet, delalet; fark ve temyiz kesret alemindedir.

Ey Selim Divane, öyle olunca bunlarin farki sifatta ve kesret aleminde imis. Fenafillahta fanilige ulasip vahdet denizinin gürültüsüne girip ceme vararak mahvoldun idi. Simdi yoktan bir sey olmaz.

Çünkü bunlarin fark ve ayirimi lazimdir.

"Nerede olursaniz olun, O, sizinle beraberdir"

manasinca bekabillah dedikleri bu maalek (senin için) hil'ati imis. Öyleyse sen de maalek hil'atini giyip yani Hakk'in varligiyla var olup vahdet denizinin gürültüsünde Hak'la beraber oldugun halde kesret alemine çikarak cevap verip bu berzahlari geç ve batil mezhepleri fark edip ayir. Yani fenafillah olup bakibillah ol. Cemden farka gel.

Cem makami vahdet ve ruhaniyyet makamidir. Cemden farka onu için gelmelidir, madem ki sen unsur ve tabiat bagiyla baglisin, kesret alemisin. Dört unsur kulluk ve kesrettir. Tabiati alçaktir. Çünkü kulun isi emir tutmaktir. Sen de muhasebe edip nefsin tabiatini terk ederek ruha kulluk et; ruhaniyyet kazanarak tabiat unsurundan çikip tamamen ruh ol. Madem ki insan unsurlar alemindendir, unsurlardan tamamen kurtulmak mümkün degildir. Çünkü unsurlar tabiatlarini bir vakit yerine getirmezlerse bir vakit getirirler. Vahdet makami ki ruhaniyyet makamidir, orada kimse fazla duramaz. Onun için cemden farka gelip muhasebe ederek ubudiyet yerine getirmek her asiga gereklidir.

Simdi ey benim canim, can kulagiyla dinle. Vuslat ve ayrilin ne oldugunun cevabini kesret aleminde, kesret itibariyle al.

Allahu Teala gizli bir hazine idi, zuhur etmek istedi. zuhuru kesreti meydana getirdi. Kesret sebebiyle ortaya çikarak bir yüz iken nice bin yüz göründü. Zuhuruyla ikiye ayrildi. Biri latif, biri kesif (yogun). Latiflik ile peygamberler ve veliler meydana geldi. Kesiflik ve mülhid ve müsrikler ortaya çikti. Bunlar ikiye ayrildi. Isim itibariyle biri hidayet veren, bir dalalete düsüren. Ortaya çikis itibariyle bir ruhaniyyet biri nefsaniyyet.

Peygamber ve veliler Hakk'in latif yüzüdür. Onlar nefsaniyyetten geçip ruhaniyyet kazandiklarindan dolayi latif olup Hadi ismine karsilik oldular.

Mülhide e müsrikler Hakk'in kesif yüzüdür. Nefislerinin istekleriyle tabiatin unsurlarina bagli olduklarindan kesif olup Mudil ismine uygun düstüler.

Allah'in vahdeti kesretle ortaya çikarak ikiye ayrildi ve ikilik meydana geldi. Peygamberler ve veliler meydana geldi. Mülhid ve müsrik meydana geldi. Seriat ve hakikat ortaya çikti. Zahir ve batin meydana gelerek hidayet dalalet belli oldu. Böyle olunca emir ve yasak lazim oldu.

Ruhaniyet ve nefsaniyyet meydana geldi. Madem ki bir zat iken ortaya çikisi ikiye ayrildi; elbette cemden farka gelip muhasebe ehli olmak ve kesifi latif etmek, delaleti hidayete çevirmek, nefsaniyyetin istek ve tabiatini terkle ruhaniyyet kazanmak, bunun için de seriatin hükümlerini yerine getirerek emri tutmak, yasaktan kaçinmak lazim geldi. Böylece seriati hakikat derecesine ulastirmak, kesreti vahdete çevirmek, ikiligi birlikle degistirmek gerekmektedir.

Iste birlige ulasmak dedikleri bu sirdir. Irfani böyle dogru olarak anlamak ve vücudu isbatlamak gerekir. Böyle dogru olarak anlamak ve vücudu ispatlamak gerekir. Böyle düsünen bir asik, cemden farka gelip seriati ve dört kapiyi yerine getirmis, yasatmis olacaktir. bunu yapanlar ehlullahtan olup birlige ulasirlar.

Mücahede ve muhasebe sahibi olmadan bir asigin birlige ulasmasi mümkün degildir. Seriati noksan olanin hakikati de noksan olur dediklerinin asli budur.

Allahu Teala'nin ademiyyet yönünden ortaya çikisi iki isim geregidir; letafet ve kesafet yönünden biri Hadi ve biri Mudil'dir. Bütün halk bu iki ismin mahzaridir. Peygamber ve veliler Hadi ismiyle yaratilmistir. Onlar muhasebe ve temyiz ehlidir. Onlardan daima hidayet ortaya çikar. "Hesaba çekilmeden önce kendinizi hesaba çekiniz" hadisine göre, nefislerini daima hesaba çekerler. Onlardan asla hata ortaya çikmaz. Yaramaz huylardan ve büyük günahlardan temizlenmislerdir.

Peygamberler masumdur. Veliler muhafaza edilirler. Mülhid ve müsrikler Mudil ismine göre yaratilmistir. Onlar bütün kötülükleri islerler. Yani hareketleri daima nefislerinin arzusudur. Bedenlerinden daima dalalet hareketi meydana gelir.

Simdi Hakk'in vahdetinin kesret yönünden ortaya çikisini ayet ve hadislerle açiklayalim. "Davud dedi: Ey Rabb'im bu hakli niçin yarattin?" Hz. Davud (as), ey Allah'im insani niçin yarattin? Diye sorunca Allahu Teala, "Ben gizli bir hazine idim, bilinmeyi sevdim, bilinmek için halki yarattim" buyurdu. Bu kutsi hadiste Cenab-i Hak, halk yüzünden ortaya çiktim; fakat tam zuhurum ademdir, demek istemektedir. Cenab-i Hak varliginin emanetini ademe yükleyip "Dogrusu biz sorumlulugu göklere, yere, daglara sunmusuzdur da onlar bunu yüklenmekten çekinmisler ve ondan korkup titremislerdir.

Pek zalim ve çok cahil olan insan ise onu yüklenmistir (Ahzab, 72) ayetince, Adem yüzünden zahir oldugunu açiklamaktadir. Insanin zalim ve cahil olmasi sudur ki, Allahu Teala ortaya çikmak istemistir. Nitekim Sultan Kaimi (ks) söyle buyurur:

"Küntü kenz"in sirri sensin anladinsa nefsini
Aç vücudun mushafin Rabb'indan al sen sebak

Halk dedin alem dedin Tanri dedin sen ol bire
Birden artik bir taraf yok cümleye bir tut kulak

Simdi bir kimsenin dünyaya gelmekten maksadi, kendinin ve bütün yaratilmislarin vücud ve varliginin

fani ve gölge, bütün vücut ve varligin hakikatinin Hakk'a ait oldugunu bilmektir. Insan, kendini ve halki aradan çikarip bütün vücudu ve varligi Hakk'a verirse, o kimse emaneti sahibine teslim edip azaptan emin olur. Emanetten murat, bizim zannettigimiz vücudumuz ve varligimiz bizim degildir, Hakk'indir. Bize geçici bir emanettir. Biz orada yokuz. Böyle oldugunu bilmezsek zalim ve cahil oluruz. Eger bizim vücudumuz fani olup biz dedigimiz Hak oldugunu bilip bizligi Hakk'a verirsek, emaneti sahibine vermis oluruz. "Nefsini bilen Rabbini bilir" hadisinin manasi budur.

Insan yüzünden ortaya çiktim demek, insani kendime ayna edip -benzetme olmayarak- Karagöz oyunun perdesi gibi kendine perde yapti. Karagöz oynaticisi perde içinde bütün sekilleri hareket ettirdi. Her bir sekli baska bir biçimde hareket ettirdi. Her bir sekli baska bir biçimde hareket ettirip her birinden bir çesit öz söyledi. Sekle baksan sekil, ama sekilleri söyleten ve hareket ettiren kudret aynidir. Allahu Teala da insan seklini kendine perde yapip bütün fiillerini, sözlerini ve hareketlerini insan seklinde gösterdi demektir.

Nitekim Peygamber Efendimiz (sav) insanin Allah'a ayni oldugunu belirterek, "Müminin kalbi, müminin aynasidir" buyurdu. Hadisteki "müminin kalb"indeki müminden murat insandir. "mümin aynasi" sözündeki müminden murat ise Allahu Teala'dir. Çünkü Allah'in bir ismi mümindir. Simdi müminin kalbi müminin aynasidir demek, insanin dis yüzü Hakk'in sifatidir, iç yüzü zatidir demektir. "Allah ademi kendi sureti üzere yaratti" yani mükemmel olan sifati üzerine yaratti" hadisinin manasi gibi.

Hamdülillah nur ile nurana erdim ben bugün
Açilip basiterim irfana erdim ben bugün

Ates-i ask ile yanip valih ü hayran iken
Erdi bir nur-i tecelli cana erdim ben bugün

Eyledim taklidi tahkik masivayi terk edip
Cezbe-i Rahman'la Sübhan'a erdim ben bugün

Gitti kesret geldi vahdet cümle alem ser-te-ser
Mahvolup suretle esma cana erdim ben bugün

Kalkti cezbeyle vücudu bu Selim Divane'nin
"Küntü kenz"in sirriyim kim kana erdim ben bugün

Allahu Teala'nin ortaya çikmasi iki isme göredir. Hadi ismine mazhar olanlar latiftir. Mudil ismine mazhar olanlar kesiftir. Hakikatte iki ise ayni zattir. Hareketleri de bir zattan meydana gelir. Yani kesret yönünden vahdet itibariyla hidayet eden de Hak'tir, dalalet eden de Hak'tir. Allah'in velileri bu sirri açiklayarak söyle buyururlar: "Ben o Allah'a hamd ederim ki kendi nefsini latif kildi, ona Hak diye ad verdi. Yine kendi nefsini kesif kildi, ona halk diye ad verdi". Yani kendi nefsini latif kilip ona Hak adini veren ve yine kendi nefsini kesif kilip ona halk adini veren Allah'a hamd ederim. "Sonra kesif yüzünü latif yüzüne davet etti".

Hz. Muhyiddin-i Arabi (ks), bu sirri açiklayarak söyle der: "Kevn hayaldir; ama hakikatte hep Hak'tir. Her kim bunu anladiysa o kimse tarikat sirlarinda hisse almistir". Simdi kesret itibariyle latif Hak'tir, kesif halktir. Seriata uyup kendini muhasebe ederek yaramaz huylarini terk edip Hak huyu ile huylanip Allah'in tecellisiyle kendini Hak'ta yok edip Hak Varligi ile var olan ademde benlik

kalmaz, benligi Hak olur. Ona Hak, latif ve vuslat derler. O adem ki seriata uymayip Hakk'in yerine nefsinin benligiyle var olursa, ona kesret itibariyla halk ve firkat derler.

Muhyiddin-i Arabi (ks) Hazretleri, "Halk Hak'tir ve Hak halktir" der. Bu cümle, ittihat olarak anlasilir. Allah korusun. Onun için zahir alimlerinden bazilari kinama esiri olan eksik ve fodullar bu kelamin zahir manasini verip ittihat anladilar. Batin manasindan habersiz olduklarindan böyle serefli kimseleri kafirlikle suçladilar.

Allah'a siginirim, hasa hiç mümkün müdür ki halk Hak olsun, Hak halk olsun? Ne kul sultan olur, ne sultan kul olur. Bu sözün batin manasinda halk Hak'tir dedigi halkin vücudu ve varligi fani, hayal ve gölge gibidir. "Nerede olursaniz olun; O sizinle beraberdir" (Hadid, 4) manasinca haklin her hareketi Hak ile oldugundan bütün vücudun ve varligin hakikati Hakk'indir demektir. Nitekim gölgenin vücudu, varligi ve hareketi sahibinin olup gölgenin gerçekte vücudu olmadigi gibi, halkin da gerçekte vücudu yoktur, fanidir. Halk, Hakk'in perdesidir. Perdenin arkasinda gizlenip halki gezdiren ve söyleten Hak'tir. Kör olan, halk sanip gerçek bir müsrik olur. Nitekim Naksi (ks) Hazretleri bu sirri söyle belirtir:

Eya sen sanma kim bu güftari dehan söyler
Veya terkib olan unsur yahud lahm-i zeban söyler

O seni sanma bildirmek muradin kasd edip Mevla
Anasirdan giyip donlar yüzünden terceman söyler

Sular kim bilmedi nefsin areften almayip dersin
Degildir Hakk'i arifler özün bilmez yalan söyler

Kimindir bunca cünbüsler kimindir nutk eden diller
Özünden olmadin arif ki senden özge kan söyler

"Sekahum Rabbühüm" (Insan, 21) hamrin içen asiklarey Naksi
Erer ma'sukuna onlar mekandan la-mekan söyler

Hakiki tevhit, bu sirri böylece anlayip buna inanip iman etmektir. "La ilahe illallah" demenin hakiki manasi, halki ve kendini ortadan kaldirip Hakk'i ispat etmektir. Peygamber Efendimiz (sav) "Vücudun sana büyük günahtir, baska günahlarla mukayese edilemez" buyurdu. Simdi bu hadisin manasina göre, asil ortadan kaldirilmasi gereken kendi vücudundur. Ispati gereken de Hakk'in vücududur. Bu hadisin hakikat manasi, "La ilahe illallah" yani ne ben varim, ne bütün varlik; bütün vücut Hakk'indir demektir.

Her kim dünya ve ahiret muhabbetlerini terk edip vücudunu ve halkin vücudunu ortadan kaldirip bütün vücut ve varligin hakikati Hakk'indir diye kendini ve halki ortadan kaldirip Hakk'i ispat ederse o kimse sirkten ve taklidi imandan kurtulup hakiki imana kavusur. "La ilahe illallah" diyebilir. Yoksa "Imanin zarfi küfürdür" hadisine göre görünüsteki taklit ve imani ile "La ilahe illallah" dese ve zahir manasina insansa hakikatten mahrum olur. Hakiki iman ve hakiki tevhide ulasamaz ve bin defa "La ilaha illallah" dese gerçekte bir kere diyemez, gizli sirkten asla kurtulamaz.

Simdi Muhyiddin-i Arabi'nin "Halk Hak'tir ve Hak halktir" dediginin "La ilahe illallah" demek oldugu anlasilmistir.

"La ilahe illallah" deyip "Kader, hayir ve serrin Allah'tan olduguna inandim" de. "De ki, her sey Allah'tandir" (Nisa, 78) yani her sey Allah tarafindandir, halkin olaylara müdahalesi yoktur. Hayir ve serrin yaraticisi Allah'tir deyip sureti tamamen ortadan kaldirarak sireti ispat et. Zahir halk ise her sey fanidir ve her is Hakk'indir diye dil ile söyler, yine tekrar Hakk'i unutup halka beka ve vücudun hakikatini ispat ile sirk eder.

Gerçek bir müsrik olduklarindan haberleri yoktur. "Allah'tan baska hiçbir ilah yoktur. Kader, hayir ve ser Allah'tandir, her sey Allah'tandir" sözünün hakikat manalarini bil. Bunu dilleriyle söyleyip gönül gözüyle geregi gibi görüp tasdik eden, her sey Hakk'indir diye halkin faniligini ve Hakk'in bekasini ve hakiki failin Allah olup halkin vücudu ve hareketinin fani oldugunu bilen, onlari tamamen aradan kaldirip Hakk'in beka ve kemal kudretini ispat eden, hakiki tevhit ehli olan ehlullahtir. Onlarin kiymet ve makamlarinin yüceligine akillari etmeyenler, kafir ve mülhit diye onlari küfür ve dinsizlikle suçlarlar. Allah korusun, bu çok büyük bir dalalet ve hüsrandir.

Bunlarin hakikat manalarini bilmeyip sadece zahir manasini vererek kendisini cahil iken alim sananlar, Muhyiddin-i Arabi gibi Hakk'a kavusmus olan serefli kimselerin kafirligine hüküm verirler. Nuhyiddin-i Arabi'nin "Halk Hakk'tir" dedigi ne demekmis, anladinsa sana iman ve nikahini tazelemek gerekir.

Hakk'in meczubu olup gece ve gündüz zikri ve fikri Hak olan Tanri'nin has kullarina, cezbeye kapilmislarina ve sadik asiklarina tas atma. Sonra imansiz gidersin. Çünkü olanlarin elinden seni Allah bile kurtaramaz.

Dostlar kusura bakmasinlar, gönül divane mesreptir. Selim Divane de Hakk'in böyle bir meczubudur. Diline ne gelirse onu söyler. Benden o söyler, ben söylemem.

"Hak halktir" dedigi, insan büyük alemdir. Kendi Hak ile var oldugu halde halki kendi vücudunda bulmak ve ispat etmektir. Muhyiddin-i Arabi Hz.nin bu sözü, kesret vahdette bulmak ve vahdeti kesrette bulmak zevkine isarettir. Hakikatte halk, Hak, latif, kesif, hidayet, dalalet, nefis, ruh gibi isimler, bir tek zatin ismidir. Nitekim esma itibariyle "Ya Hadi, Ya Mudil" dersin. Simdi bu sirlar lafiz ve sesle bilinmez. Çünkü ittihat diye anlasilir. Mürsid-i kamilden terbiye alip onun himmetleriyle kendi vücudunun ilmini kesfetmedikçe ebedi sirkten kendiliginden kurtulamazsin.

Ey gafil derdmend, senin vücudun fani olup gölge, hayal ve serap gibiyken kesfin olmayip kör oldugundan Hakk'in tasarrufunu ve varligini kendine alip sen zannederek benlikle "ben söle derim, böyle derim" dersin. Senden, benden ve herkesten sen ve ben diyen O'dur. Hakikatte ne sen varsin, ne ben varim. Varligin hepsi O'nundur. Sen O'nu ben sanip zan ile sirkte kalmissin. Esrefoglu Sultan'in,

Yüzünü göreli hayran olmusam
Bilmezem ben ben mi ya sen olmusam

Dedigi buna isarettir. Bütün vücut, varlik ve hareket onundur. "Nerede olursaniz olun, O sizinle beraberdir" (Hadid, 4) manasinca, sen fani ve gölge gibisin. Bir murat ve hareket ki senin unsurlarindan ortaya çikar; o, Allah'in muradi ve hareketidir. Eger seriata uygun

olup hayirli ise ruhaniyyetten meydana gelmistir, ona Rahmani derler. Eger seriata aykiri olup ser ise nefsaniyyetten meydana gelmistir, ona seytani derler. Hakikatte ikisi de bir zattan ortaya çikar.

Kör olan suret ehli sen ve ben sanip müsrik olur. "Ve kadere, hayir ve serrin Allah'tan olduguna inandim" demenin hakikat manasi budur. Öyle ise, latif cemaldir, kesif cemaldir. Latif, hidayete karsiliktir; kesif, dalalete karsiliktir. Dinsiz ve imansizlar bunu bilmezler ki, Peygamber gönderilip seriat konup halki Hakk'a davet etmenin asli, kesifi latife davettir. Yani kesifin latife dönmesidir.

Dinsiz ve imansizlar bu manayi bilmediklerinden temiz seriati hasa, nizam ve intizamn için sanarak hile ve düzen anlayip inkar ederler. Bilmezler ki emirden maksat ruhaniyyet kazanmaktir. Yasaktan maksat nefsaniyyeti terk etmektir. Seriat, insanin vücudunun dünya ve ahiret azabi ve korkusundan emin olmasi içindir. Allah tarafindan kullarina nimet ve ihsan olarak verilmistir. Çünkü seriat, Allahu Teala'nin "Erhamü'r-Rahimin" (Araf, 151; Yusuf, 24; Enbiya, 83) isminin mahzaridir.

Simdi Allahu Teala'nin rahmet deryasi cosup kullarini esirgediginden dünya ve ahirette azap çekmesinler diye peygamberler gönderip kullarini kendisine davet etmistir. Kullari akillari ermedigi için inkar ederler. Onun için inkarci ve dinsiz olmuslardir. Buna erenler kendi aralarinda Hakk'in bir yüzünü kabul ve bir yüzünü inkar etti derler. Inkar, Mudil ismi sebebiyledir. Bir kul ya Hadi ya da Mudil ismine uyar. Mülhitler bunun için Allah'i bilemezler. Hem dalalete düsmüslerdir, hem de baskalarini dalalete düsürürler.

Allah'i bilen ve tam kesif sahibi olan kisi o kisidir ki, onda asla inkar bulunmaz. Bir asik, Hakk'i her yüzen ve her zerreden ispat edip inanarak arif-i billah olsa, o asik asla bir seyi inkar etmez. Bir sifati zatin aynisi, her ismi ayni isim, her zerreyi günesin aynisi ve her damlayi denizin aynisi olarak görür. Yani kafirin, mülhidin ve müsrigin dahi iç yüzüne bakip onlarda Allah'in cemalini görür. Yaratilmisa asla bir hakaret ve batil gözüyle bakmaz. Çünkü Hak gözü batil görmez. Bütün yaratilmislara ayni göze bakar. O da merhamet ve sefkat gözüdür. Çünkü insan-i kamilde asla inkar bulunmaz. Allahu Teala'yi Hadi ve Mudil ismiyle tevhit eder. Çünkü her fiilin faili, her sifatin mevsufu, her ismin müsemmasi ve her kisinin zati Hak olup hakiki fail Allahu Teala olunca, kimin fiilini ve kimin hareketini egri görürsün? Eger egri görürsen bin ariflik bir akça etmez. Sen dahi Hakk'i inkar edip hakikatte inkarci olursun.

Simdi arif-i billah onun için kimsenin ayip ve noksanini görmez ve kimsenin itikadini inkar etmez. Çünkü hakiki fail Allah olup her is O'nundur. Sen halktan görüp halkta ayip ve noksan görsen, Hakk'i ayiplamis, noksan görmüs olursun. Sevgilinin lutfuyla kahri, naziyla gazabi, küfrüyle imani bir asigin yaninda ayni seviyede olmazsa o asik, sevgilinin sadik asigi degildir.

Simdi ey benim canim, suret ehli olma. Siret ehli ol. Suretten kurtulmanin çaresi halktan uzlet edip halkla ülfet etmemektir. Daima Allah'i düsünüp her seye Hak gözüyle bakarak Hak'tan baska görmemektir. O zaman suretten kurtulup siret ehli olursun ve hiç kimseyi görmezsin ve kimsede eksik görmezsin. Çünkü sirette ve manada Hak'tan baska yoktur.

Onun için mülhit, mülhit oldu ki sirete girip, Hakk'i ispat edip Hak'tan baska yoktur diye arif olmus iken,

muhasebede ve Allah'i düsünmekte olmayip daima nefsinin isteklerine uyup gaflette oldugundan Hakk'i unutup yine tekrar surete çikip halki görür. Yine kesret ve anasi alemine bakip peygamberlerin baki ve batin yüzünü -peygamberlerin zahir yüzü fani ve batin yüzü bakidir- unuturlar. Fani yüzünden bahsederek, hasa peygamberlerin asli yoktur, sadece nizam için kendiliklerinden seriati kurdular diyerek Hakk'in peygamberlerde olan baki ve batin yüzünü unutup inkar ederler.

Behey Divane! Sözün önüne uymadi, ters oldu. Önce dedin ki, halkin hepsinin vücudu, varligi fanidir; o Hakk'in anasir ve kesret yüzüdür ve hakikati iç yüzüdür ki o batin ve bakidir, o Hakk'in baki yüzüdür. Nitekim Allahu Teala buyurur: "Her sey fanidir; ancak ikram ve celal sahibi Rabbinin yüzü bakidir" (Rahman, 26-27). Yani batin manasi, varligin dis yüzü mahluktur, o fanidir. Bütün yaratilmislarin iç yüzü batin ve bakidir, o Hakk'in yüzüdür, demektir.

Öyleyse önceki sözünü unuttun. Hakk'in peygamberlerde olan kesret, anasir ve fani yüzünü ispat ettin. Iç yüzü batin, baki ve Hak'tir; onu unuttun, inkar ettin. Tevhit ehli ve Hak ile baki olmusken yine halk ve fani olup kesrete çikip mülhit ve müsrik oldun.

Simdi ey benim canim! Arif-i billah ile mülhidi fark et. Arif-i billah halk içinde dahi olsa, halkin iç yüzü ki Hak'tir, Hak yüzüne bakar; halk yüzüne, yani suretine bakmaz. Çünkü onlar siret ehli, mana ehlidir. Gönül gözleri açik olup daima Allah'i düsündükleri için Allah'in cemalini seyretmeye ve sirete bir kere daldilar mi bir daha çikamazlar. Onun için bu fakir Selim Divane, cezbe ile mahvolup kudret lisaniyla söyle söyledi:

Ates-i aska yakip cismimi biryan eyledin
Kildi celalin tecelli beni viran eyledin

Ey efendim askinin ben dilde yaktim atesin
Külli kül oldu vücudum hake yeksan eyledin

Ask ile yanmakti her dem asikin eglencesi
Cennetü'l-ahlaki sahim bana niran eyledin

"Len terani"si Musa'nin hep teranidir bana
Dahi cemalin yüzünden bana seyran eyledin

Halime etmem sikayet ko yanayim askina
Dil-i viranemdea çünki ani mihman eyledin

Çar unsurdan cemalin nurunu arz eyleyip
Ben Selim Divane'yi valih ü hayran eyledin

Onlar sirete, manaya ve hakikate daldilar. Bir daha surete çikip su söyledir, bu böyledir diye kimsenin ayibini ve noksanini görmezler. Çünkü onlarin gözünde artik Hak'tan baskasi yoktur. Daima Allah'in cemalini seyretmeye dalmislardir. Bütün yaratilmislarin iç yüzüne gönül gözüyle bakarlar. Gerek cemal ve gerek celal ne tecelli ederse, onlar Hak'tan bilirler.

Mesela, bir kimse onlara sövse, sen bana sövdün ve beni dövdün diye kimseye gazap etmezler ve kimsenin gönlünü yikmazlar. Böyle asiga arifi billah ve hal sahini evliyaullah derler; firak-i Naciye bu topluluktur. "Iyi bilin ki, Allah'in dostlarina korku yoktur, onlar üzülmeyeceklerdir" (Yunus, 62) ayeti, onlar için gelmistir. Hak erenler hepimizi bu topluluktan eylesin. Gerçekler demine hu!

Simdi, latif cemaldir, hidayetin karsiligidir, ser'-i seriftir, emirdir. Kesif dalaletin karsiligidir, yasaktir. Emirden murat, ruhaniyyet ile hareket etmektir. Yasaktan murat, nefsin istegini ve tabiatini terk etmektir.

Ey benim canim! Bu sirlari can kulagiyla dinle. Insan dört seyden yaratilmistir: Ates, su, hava ve toprak. Mesela, atesin tabiati gazap, havanin tabiati gaflet, su ve topragin tabiatlari agirliktir. Bunlarin tabiatlari alçaktir. Yasaktan murat, elden geldigi kadar kendini kontrol edip çalisarak bunlarin tabiatlarindan kurtulmaktir. Emirden murat, ruha baglanip ruhaniyyet kazanmaktir. Esrefoglu Sultan'in,

Degilim oddan u sudan veya toprak veya yelden
Ben irden var idim irden henüz yogidi bu ezman

Zamansiz bi-zamanam ben mekansiz bi-mekanam ben
Dü alemde hem anam ben benem hem giden hem duran

Sanirsin Esrefoglu'yam ne Rumi'yem ne Izniki
Benem ol daim ü baki göründüm sureta insan

dedigi buna isarettir. Yani ben mürsidimin himmetleriyle bu nefse ait tabiatlari ki bu dört unsurdan meydana gelir, ben anasirin tabiatini ve nefsin istegini tamamen terk edip ruha baglanarak saf bir ruh olup bütün varliklari kendimde topladim ve önceden sultanlik yaptigim alemime geri döndüm. Bu dört unsurun tabiati ve nefsin istegi olan beseriyet tabiatindan tamamen geçip pak ve saf, kutsal bir ruh, izafe edilmis bir ruh

oldum, demektir. Sonuç itibariyle hakikate ve hakka'l-yakine binde bir asik ulasir.

Ruh ulvidir. Ruhun tabiati ve gidasi zikrullah, sürekli olarak Allah'i düsünmek ve ariflerin sohbetinde bulunmaktir. Nefisten murat, dört unsurun tabiatidir. Buna tasavvuf dilinde "çelipa" derler.

Bir asik vücudunun tabiatini terk edip mürsid-i kamilin himmetleriyle ruhun huyu ile huylanip alçakliktan kurtulup yücelik kazanir, Hakk'a ulasir. Nitekim Allahu Teala buyurur: "Biz insani en güzel sekilde yarattik. Sonra onu asagilarin en asagisi kildik" (Tin, 4-5). Batin manasi: Biz insani en güzel sekilde yarattik, demektir. Burada "en güzel sekil"den murat ruhtur. Ruhta nefsaniyyet, sehvet, uyku ve gaflet yoktur. "Sonra asagilarin en asagisina attik". Burada asagilarin asagisindan murat, dört unsurdur. Yani biz ruhu unsurlarla kayitlandirip bagladik. Dört unsurun tabiati alçaktir, nefsaniyyettir, sehvet ve gaflettir. Ruhta bu tabiatlar bulunmaz.

Simdi bu ayetin yedinci kat batin manasi: biz insani en güzel sekilde yarattik demek, izafi ruh bizden ayri olmayip daima bizim ile yakinligi oldugundan, en sekilde olup bütün noksan sifatlardan bizim gibi uzakken; ates, su, hava ve toprak olan insanin vücuduna bagladik. Bunlarin tabiatlari ise nefsani ve süfli olup sehvet, gaflet, uyku, yeme ve içmeden ibarettir. Bunlara uyup bizimle olan yakinligi -ki ruhaniyyet ve temizlikti- onu unutup unsurlarin tabiatiyla kayitlanarak nefsiyle yakinlasip bizden uzak düstü demektir. Bizden uzak düstü demek, bizden ayrildi demek degildir. Ruhun tabiatini terk edip nefsin tabiatina ve isteklerine uydu demektir.

Simdi bundan anla ki, Hakk'a ulasmak ne demektir ve Hak'tan ayrilmak ne demektir?

"Nerede olursaniz olun o sizinle beraberdir" (Hadid, 4) ayetine göre Hak'tan ayri bir sey yoktur. Ruh Hak'tan ayri degildir. Sen Hak'tan ayrilmak istersen bile Hak senden ayrilmaz, mümkün degildir ki ayrilsin. Çünkü bir sey madem ki vardir, o Hak ile birlikte vardir. Senin Hak'tan ayri olman demek, ruhaniyyetten nefsaniyyete geçmen demektir.

Ruhaniyyet Hakk'in latif yüzüdür. Nefsaniyyet kesif (yogun) yüzüdür. Eger sen nefsin isteklerine uyarsan Hakk'in latif yüzüyken kesif yüzü oldun demektir. Eger ruha uysan, ruhun yakinligi Hak ile oldugundan sultana uydun demektir. Nefse uyan sultan iken kul oldun demektir. Yoksa Hak'tan ayri bir sey yoktur.

"Allah her seyi kusatmistir" ayetine göre nefsin ve unsurlarin tabiati olan gaflet, gazap, kibir, kin, sehvet, riya ve benzerini terk etmelisin. Özünü, yani iç yüzünü bilip ruhun hareketi olan daima Allah'i düsünmelisin. Halkin halk yüzüne bakmayip iç yüzüne bakarak gafleti terk etmelisin. Eger böyle yaparsan, Hak gözüyle Hakk'i görüp kendini ve her seyi aradan kaldirarak Hakk'a ulasirsin. Iste Hakk'in tecellisiyle vuslatin manasi budur. Bu gözle bakmadikça ve bu fikri gerçeklestirmedikçe halka hiç karismayip bütün ömrünü halvetle geçirsen fayda etmez. Vuslatin manasi budur.

Yoksa sen önceden Hak'la olup sonradan Hak'tan ayrilip çalisirsan senin vücudun bir baska ve Hakk'in vücudu

bir baska olup senin vücudun Hakk'in vücuduna ulasir demek degildir.

Ah, bu sözlerin hikmeti bir sekilde anlasilmaz. Söze ve manaya sigmaz. Akil makamindaysan bu sözleri akla vurma, akil ve hissin bunda yolu çoktur. Sonra dinden çikma seklinde anlayip dalalete düsersin. Emir ve yasagin sirlari budur. Ruhaniyyetin tabiati emirdir, Hadi isminin mahkumudur. Nefsaniyyetin tabiati yasaktir, Mudil isminin mahkumudur.

Simdi ehlullah Hadi ismine mazhar olmustur. onlar daima hidayet eder. Çünkü ruhaniyyet hidayeti gerektirir. Allah korusun, eger onlardan dalalet meydana gelirse latiflikten çikip kesif olurlar. Tekrar Hakk'a davet edilir, yani latife davet olunup baska bir mürsidin terbiyesine muhtaç olur ki mürsit onun kesifligini giderip latif etsin.

Vuslatta olmak ne demektir?

Nefsin istegini terk ederek ruhaniyyet kazanip Hak'tan gaflet etmeyip Hak'la yakinlasmak demektir.

Eger ruhaniyyeti terk edip nefse uyarsan Hakk'a ulasmisken Hak'tan uzak düsmüs olursun. Yani adem iken hayvan oldun demektir.

Ehluallahin korkusu budur.

Zannetme ki onlar korku yine kendilerindendir. Yoksa zahir halki gibi gayptan korkmazlar. Çünkü onlar gaybi

asikar etmislerdir. Korkulari gayptandir. Asikar olandan korkmazlar. Onun için kendilerini muhasebe edip bozuk fikirlerden Allah'i düsünmekle korunurlar. Muhasebeden maksat nefsin tabiatina uymayip ruhaniyyet kazanmaktir. Bu, Allah'i düsünmekle, ariflerin sohbetiyle ve Hak'tan gaflet etmemekle olur. Hakikatte nefis de ruh da bir tek zatin ismidir.

Simdi ey benim canim, birlige ulasmak iki kisimdir. Biri marifet ve itikat yönünden birlige ulasip, nefsi ve ruhu bir bilip bir görerek marifetle Hakk'a ulasmaktir. Buna marifetullah makami, ayne'l-yakin makami derler. Ikincisi hakikat ve ahlak yönüyle birlige ulasip nefsi, ruhu bir bilip bir görerek ve birleyerek vücuduyla Hakk'a ulasmaktir.

Marifet ve Ayne'l Yakin Makamlari

Marifet ve itikat yönünden birlige ulasip nefisle ruhu bir bilip bir görerek marifetle Hakk'a ulasmak ve hakikatin farki nedir?

Nerfsi ve ruhu bir bilip bir görmek demek, nefse uymayip ruhaniyyet kazanmaktir.

Asla Hak'tan gaflet etmemek ve herkese bir gözle bakip kimseye garaz, kin, haset, kibir ve kin beslememektir. Herkese karsilik beklemeden Allah rizasi için muhabbet etmek demektir.

Bir asik nefsinin tabiatini tamamen terk edip ruhuyla hareket ederse o asik nefsini ruh; tenini can eder. Sonsuz hayati bulur. O kisi için ölmek söz konusu degildir. Nefsi ve ruhu bir görmek, bir bilmek ve bir edip birlige ulasmak dedikleri budur. Bu makamda muhasebe ile nefsin tabiatini terk etmelidir.

Çünkü irfana ulasip nefsi ruh etmeden, Hak'tan baska vücut yoktur, hep Hak'tir, deyip -Allah korusun- zina, livata gibi dünyanin kötülüklerini islemek, birlige ulasmak demek degildir. Nefsin tabiatini, istegini ruhaniyyetten ayirmayip nefsin ve ruhun hakikatini nefsin ve ruhun hakikatte ayni oldugunu bilmekle nefsini ruh oldu zannedip amelsiz ilimle, hakikatsiz marifetle marifet makamindayken yani marifet ve itikat yönünden birlige ulasip marifetle vuslatta iken hakikate ulastim sanmamalidir.

Yani marifet, itikat ve hal yönünden vücut ile vuslat ettin sanmamalidir. Hüsranda kalmak degildir. Bu çok büyük bir dalalet ve çok büyük bir hüsrandir. Hak erenler hepimizi bu batil itikattan korusun.

Marifet ve irfan dedikleri, ledün ilmini bilmektir ve halk gözüyle Hakk'i görmektir. Buna marifet makami ve ayne'l-yakin makami derler.

Allahu Teala'nin cezbesiyle bu makamdan yükselip gözü, dili ve gönlü emin olup sözün kisasi muhasebe ile bütün vücudu Hakk'a davet etmelidir. Gerek zahirinden, gerek batinindan tamamen halka olan hiyaneti kaldirip herkesle bir sekilde barismalidir.

Gerek hayvan ve gerek insan tek bir kimseyi incitmeyip herkese gönül gözüyle esit bakmalidir. Hakk'in sifatiyla sifatlanip ve huyu ile huylanip temkin sahibi, dogruluk sahibi olmalidir. Zahirde halkla ve batinda daima Hak'la olup asla Hak'tan gaflet etmeyip kendini tamamen mahv-i mutlak ile Hakk'in zatinda mahvedip Hak gözüyle Hakk'i görmelidir. Buna hakikat ve hakka'l-yakin derler.

Bunu anladinsa bir baska sekilde daha açiklayalim. Hakikat veya hakka'l-yakin makami demek, ledün ilmini bildikten sonra muhasebe ehli olup o ilmin kendi vücudunda icrasini yapip hal edinmektir. Yani Hakk'i anlayip bildikten sonra nefsin isteklerini ve tabiatini terk etmektir. Unsurlarin ve beseriyetin geregi olan yaramaz makamindan kurtulup nefsini ruh edip Hak ile olmaktir. Allah resulünün "Hakikat benim halimdir" dedigi buna isarettir.

Mülhit ve zindik marifetle hakikati fark edemediginden Hakk'i anlayip bilmek ile nefsi ve ruhu bir olur zannederek muhasebeyi terk edip dünyanin kötülüklerini islerdiler. Marifeti hakikat zannettiler. Yani sözü öz zannettiler. Bilmediler ki marifetle, nefsi ve ruhu bir etiler; ama vücutla hali bir edemediler.

Marifetle nefsi ve ruhu bir etmek Hakk'i anlayip Hak'tan baskasini görmemektir. Buna marifet makami derler. Yani marifet ve itikat yönünden birlige ulasip marifet ile Hakk'a kavusmak budur. Bütün esyanin hakikati Hak'tir. Bunu anlayip bildikten sonra kötü huylari terk edip gerek insandan ve gerek hayvandan tamamen hiyaneti kaldirmalidir.

Insan, hayvana elinden geldikçe rahat verip bütün esyanin hakikatine hakikat gözüyle bakabilirse, yani Hakk'la Hak gözüyle bakabilirse, buna hakikat ve hakka'l-yakin derler. Nefsini ruh edip ahlak yönünden vücuduyla ve hakikat ile Hakk'a ulasmak budur. Onun için ehlullah muhasebe ehlidir. Onlar kendilerini bilirken hata islemezler. Hata isleyen insan, kamil olmaz.

Insan-i kamil ise bütün noksanlardan uzaktir. Seriati noksan olanin hakikati de noksan olur dediklerin asli budur.

Simdi bu sirlari anladinsa sen de anladin ki seriati noksan olanin hakikatinin noksan olmamasi mümkün degildir. Insan-i kamil o serefli kisidir ki, nefsin isteklerinden ve unsurlarindan tabiatindan geçip dört kapisi mamur olur.

Kapinin biri eksik olsa veya unsurlarin tabiatina baglansa insan-i kamil olmaz. Sunu da bil ki, insani kamil keramet sahibinden baskadir. Keramet sahibi olmak pek güç degildir, inansi kamil olmak güçtür. Maksat insani kamil olmaktir. Yoksa keramet sahibi olmak degildir. Bundan anla ki, insani kamil olup hakikatte ulasmak son derece zordur.

Beyazid-i Bestami (ks) Hz.nin "Doksan dokuz seyhe hizmet ettim, Imam Cafer-i Sadik'a yetismese idim imansiz giderdim" dedigi buna isarettir. Yani unsurlarin tabiatini terk etmek ve Muhammed ahlakiyla ahlaklanmak dedikleri budur. Yani Muhammed ahlakiyla ahlaklanip hakikate ulasmaktir.

Cemden Önce Fark, Farksiz Cem ve Cemden Sonra Fark Nedir?

Fenafillah ne demek ve bekabillah ne demektir? Vahdeti kesrette bulmak ve kesreti vahdette bulmak ne demektir?

Simdi ey benim canim, vahdet makaminda hidayet ve dalaletin bir vücuttan meydana geldigini bilip, birlemeye farksiz cem ve fenafillah derler. Bu makam çok korkulu ve tehlikeli bir makamdir.

Bu makamda olan asik dinsizlige yönelir ve seriati yerine getiremez ve mürsitlige de yaramaz. Eger bir asik bu makam isitmekle varsa, yani halsiz kal ile varsa, o asiktan hayir yoktur. Dinden çikar ve kafir olur. Çünkü hep Hak'tir, Hak'tan baska ne var deyip haline ne uygun gelirse onu yapar.

Eger cezbeyle ve hal ile varsa, ne hidayet edebilir ne de dalalet. Çünkü vücut damlasini vahdet denizine birakti. Ne kendinden haberi, ne halktan haberi var; ne hidayetten haberi, ne de dalaletten.

Simdi bu makamda Allah'in fazileti ve ihsaniyla ilerleyip Hakk'in nuruyla birlik vücudunun kesret yüzüne bakip latif yüzünden ne çesit hareket meydana gelirse bilip fark eder. Hidayet ile hareket etmeye cemden sonra fark derler ve bekabillah derler.

Simdi ey can, farksiz cem ve cemden sonra fark nedir, bu anlatilan yorumla anlamadinsa su ayetin tefsiriyle bir baska tabirle anlatalim.

Allahu Teala söyle buyurdu: "Onun hak oldugu meydana çikincaya kadar varligimizi delillerini onlara hem dis dünyada ve hem de kendi içlerinde gösterecegiz" (Fussilet, 53). Bu ayette geçen: "senurihim" (gösterecegiz)'deki "sin" ihtiyari ölüm ve hakiki kiyamete isarettir.

"Onlar" zamiri süluk ehline isarettir. Bu ayetin batin manasinin böyle oldugunu su ayet ispat eder.

Allahu Teala söyle buyurur:

"Ama bizim ugrumuzda cihat edenleri elbette kendi yollarimiza eristirecegiz" (Ankebut, 69). Yani o salikler ki, bize kavusmak için nefislerine karsi koyarlar, biz onlarin gönüllerine tarafimizdan bir cezbe birakiriz, bize bu cezbe ile ulasirlar.

Çünkü "yollarimiz"dan maksat Hakk'in cezbesidir. Kulu Hakk'a ancak cezbe götürür.

Simdi "Biz onlara disarida ve kendi içlerinde ayetlerimizi gösterecegiz…" ayetinin ikinci manasi sudur: Süluk ehli sülukunda ciddi olarak çalisirsa biz ona disarida meydana gelecek kiyameti, cenneti, cehennemi ve diger büyük alametleri, kendi vücudunun perdesini kaldirip vücudunda gösteririz, demektir.

Ayetin üçüncü manasi, bir sadik salik "Ölmeden önce ölünüz" hadisinin anlamina göre, ölmeden önce ihtiyari ölümle ölürse, yani mürsidi kamile bey'at edip bize vuslat yolunda nefsinin arzusunu ortadan kaldirip, ona muhalefetle dünya ve ahiret muhabbetlerini terk edip bütün isteklerden geçip.

çünkü bu yol murat almama yoludur- zahirinde, batininda ve gönlünde bizim muhabbetimizden baska bir muhabbet olmazsa, biz o salike distaki alametleri, kiyameti, cenneti, cehennemi, sirati, mizani kendi vücudunda, perdelerini kaldirarak gösteririz, demektir.

Ayetin dördüncü manasi: "Fakirlik tamamlandigi zaman o Allah'tir" hadisinin anlamina göre fenafillah makaminda fena-ender-fena olup evvelde, ahirde, zahirde, batinda bir mahluk kalmayip "Ondan baska her sey yok olacaktir.

hüküm O'nundur, O'na döndürüleceksiniz" (Kassas, 88) sirri ortaya çikinca; yani her seyin dis yüzü olan halk yüzü yok olup baki olan ve aslinda Hakk'in yüzü olan iç yüzü kalinca hüküm onun olur ve ona dönülür.

"Her sey fanidir, ancak celal ve ikram sahibi Rabbinin yüzü bakidir" (Rahman, 26-27) ayetinin manasi ortaya çikar.

Yani senin ve bütün yaratilmislarin fenasi ve helaki gerçeklestirilince, neticede Hak gözüyle Hakk'in bekasi görülmüs olur.

Burada, Cenabi Hak, "Bugün mülk kimindir" (Mümin, 16) diye hitap eder; cevap verecek kimse bulunmaz.

Yine kendi kendine "Bir olan, kahhar olan Allah'indir" (Mümin, 16) diye cevap veriri.

Yani o salik fanifillah olup bakibillah olur, demektir. "Onun hak oldugu meydana çikincaya kadar varligimizin delillerini onlara hem dis dünyada ve hem de kendi içlerinde gösterecegiz". (Fussilet, 33).

Peygamber Efendimiz (sav), "Süphesiz ki Kur'an'in zahir ve batini, batinin da yedi batina kadar batini vardir" buyurmustur. Bu hadise göre, enfüs de, afak da Hak'tir! Evvelde, ahirde, zahirde ve batinda Hak'tan baska bir sey olmadigini bir kimse tarikata girip sülukunda ciddi davranip vücut damlasini vahdet denizinde mahvederse "Fakirlik tamamlaninca o Allah'tir" hadisinin anlamina göre tamamen fani ve Hak ile baki olup Hak gözüyle Hakk'i görür.

Ayetin yedinci manasini bilen, amel ve itikat eden asiklara vahdet ehli derler. Birinci, ikinci, üçüncü, dördüncü, besinci, altinci kat manalarini anlayana tasavvuf ehli derler.

Bu ayetin vahdet ehli katinda manasi vahdeti kesrette bulmak ve kesreti vahdette bulmaktir. Vahdeti kesrette bulmak, kendini Hak'ta mahvedip Hakk'i halkta bulmak, yani kendini ve bütün halki Hak ile bilmek ve Hak görmektir. Nitekim Allahu Teala, "Biz, göklerle, yeri ve ararlindaki seyleri ancak hak ve hikmetle yarattik (bosuna degil)" (Hicr, 85) buyurmaktadir.

Yani yerleri, gökleri ve arasinda olan yaratilmislari biz yarattik. Bu ayetin yedinci kat manasi vahdet ehline

göre, "mülkünde kendinden baska yoktur" demektir, vesselam.

Buna fanafillah ve farksiz cem derler. Farksiz cem kesreti vahdette bulmak demektir. Hak ile beraber oldugu halde Hakk'i ve halki kendi vücudunda bulmak ve görmektir. Yani büyük alemi ve küçük alemi, sahralari, irmaklari, denizleri, cenneti, cehennemi, sirati, mizani, hasri, nesri, hidayeti, dalaleti kendi vücudunda bulmaktir.

"Hesaba çekilmeden önce nefsinizi hesaba çekiniz" hadisinin anlamina göre Hak ile beraber oldugu halde nefsini muhasebe edip hayvan huyunu insana, cini melege çevirmelidir.

Devini ve seytanini Hakk'a davet edip Müslüman etmelidir.

Allah resulü (sav) ashabina "Herkesin bir seytani vardir" buyurunca, ashabin sorarak, "Ey Allah'in resulü sizin de seytaniniz var midir?" dediklerinde, "Evet, vardir; fakat ben Müslüman ettim" diye cevap vermesi bu sirra isarettir.

Cehennemi cennete degistir. Yani yaramaz huyu iyi huya çevir. Dalaleti hidayete degistirip Hak ile beraber olmak farktan sonra cem makamidir. Bu makama bekabillah da derler. Simdi çalis ki her seyi kendi vücudunda bulasin. Disarida bir sey aramayasin. Disarida hidayet ve dalalet arama. Çünkü halkin dalaletini görsen ve ona dalalet gözüyle baksan Hakk'i inkar etmis olursun. Çünkü Hadi ve Mudil Allah'tir.

Simdi sen büyük alemsin. Sende gök de vardir, yer de. Hayvan da var, insan da; hidayet de var, dalalet de; Hak da var, halk da. Sen bu dünyaya kendi nefsini muhasebe için gelmissin. Yoksa halkin nefsini muhasebe için gelmemissin. Çünkü kendi eksigini koyup halkin eksigini görürsen Hakk'i inkar etmis olursun. Çalis ki vücudunda olan dalaleti hidayete degistiresin.

Bir asik muhasebe ehli olup kendi vücudunda olan dalaleti hidayete degistirirse, o asik marifet makamindan hakikat makamina ayak basar ve Hakk'a ulasir. Böyle asiga insani kamil, vasili Hak, arifi billah, muhasebe ehli, temyiz ehli, cemden sonra fark sahibi ve hakikat ehli derler. Cemden sonra farki bu açiklamalarla anlamadinsa bir baska sekilde yine açiklayalim.

Cemden sonra fark odur ki büyük alemi ve küçük alemi kendi vücudunda bulup yaramaz huylari atip ondan temizlenerek Hak ile beraber oldugu halde bütün organlarini Hakk'a davet etmektir.

Unsurlarin tabiati kalmayincaya kadar nefsin isteklerinden tamamen vazgeçmektir. Yani gözünü sehvetten, kulagini giybetten, dilini bos konusmaktan, karnini haram lokmadan ve ayagini Allah'in rizasi olmayan yere yürümekten korumalidir.

Hakikat dedikleri ve cemden sonra fark dedikleri, bu sirlari bilip Hak ile beraber oldugu halde halki kendi vücudunda bulup muhasebe olup hal edinmektir. Allah resulün "Hak benim halimdir" dedigi buna isarettir.

Seraitte buna elin afetleri kulagin afetleri, dilin afetleri, midenin afetleri ve ayagin afetleri derler.

Tarikata girip süluk ile terbiye olmayan seriat makamindaki kimseye bu sirlari anlatmak ve bütün organlarini Hakk'a davet edip Hak ile beraber olmak kolay degildir. Çünkü seriat ehli Hak'tan habersiz oldugundan cemsiz farktadir ve marifet ehli farksiz cemdedir, hakikat cemden sonra farktadir. Mürsidi kamilin terbiyesiyle hal ehli olmadikça bu dil anlasilmaz.

Hz. Ali (kv) seriat, marifet, hakikat sahiplerinin makamlarini ve hallerini açiklayip söyle buyurur:

"Cemsiz fark sirktir" bu seriat makamidir.

"Ayrilmak üzere toplanmak zindiklik ve ilhaddir". Bu marifet makamidir.

"Ayrilmak üzere toplanmak tevhittir". Bu hakikat makamidir.

Yani cemsiz fark sirktir; farksiz cem zindiklik ve mülhitliktir. Hem cem hem fark tevhittir.

Seriat makaminda olan kimseler cemsiz farktadir.

Yani Hakk'a vuslat bulmaksizin ayridir. Yani ilahlik sirrindan habersiz olup benlikte bulunmakla gizli sirktedir. Marifet makaminda olan asiklar farksiz cemdedir. Yani Hakk'a ulasip geri farka gelemedikleri için zindikliga ve kafirlige yönelirler.

Hakikat makaminda olan asiklar hem cemde hem farkta olduklarindan yani cemden sonra farkta bulunduklarindan ve Hakk'a ulastiklari halde Hakk'a kulluk ederek muhasebe ehli olup kendi vücutlarinda hem ilahligi hem kullugu ispat ettiklerinden muhasebe ehli, tevhit ehli ve hakikat ehli oldular. Onun için hakikate ulasmak güçtür. Çünkü hakikatsiz marifet farksiz cemdir; fayda etmez. Maksat cem'i yasayip tekrar farka gelmektir.

Ey benim canim, simdi bu sözü can kulagiyla dinle ki marifeti düzeltip zindiklik ve kafirlikten korunasin. Marifet ehlinin zindiklik ve küfre yönelmelerinin hikmeti sudur:

Marifet ehli vücut damlasini vahdet denizinde mahvetti, damla deniz oldu.

Yani kendi kullugunu Hakk'in varliginda yok etti. Hakk'i ispat edip kullugunu kaldirdi. Maksat olan kullugu kaldirmak degildir. Unsurlar alemindeyken kulluk kalkmaz. Burada arif, muhasebe ehli olup, haklin içinde Hak'la beraber bulundugunu ispat etmelidir.

Cemden sonra fark, bir anlamda büyük alemi ve küçük alemi, Hakk'i ve bütün yaratilmislari kendi vücudunda ispat etmektir.

Simdiki zamanda asiklarin çogu kendilerini kamil zannedip berzah makami olan bu marifet makaminda kalmislardir. Hak erenler hepimize asklar ve cezbeler müyesser buyursun. Kendimizi hakikat ehli olduk

zannedip aski da yok ederek makam ve kanaat ehli olmayalim.

Çünkü erenler makama itibar etmemislerdir. Bundan anla ki insani kamil kimdir?

Insani kamil cemden farka gelen kisidir. O, seriat elbisesini sirtina giyerek muhasebe asasini eline alip kendi gönül evinin kapisinda oturur.

Allah'in hazinesi olan gönüle, Allah, muhabbetinden baska muhabbet, Allah fikrinden baska fikir koymamalidir. Bu muhabbet ve fikirler, hirsiz ve haramidirler. Yoksa Allah'in hazinesini hirsiz ve haramiye yagmalatip Allah haini olur. "Süphesiz ki Allah hainleri sevmez (Enfal, 58) Allahu Teala hainlik edenleri sevmez.

Bu yolda terkten baska çare yoktur. Dünya ehlinin bu sirra sahip olmasi mümkün degildir. Çünkü bunu akli maas anlamaz, akli kül anlar. Aklin, hissin bunda yolu yoktur.

Ancak Hak nuru anlar. Bir kimse dünya ve ahiret muhabbetini terk etmez ve bu yolda da çalismazsa bu terk ve kesif kuvvetiyle, ilhamla elde edilen tasavvuf ilmini ögrenmeye kalkisarak dervislerden isitmekle alip ögrenir ve aklimla anlarim derse, anlamayip hataya düsmüs olur ve mezhebini fesada çevirir.

Eger bu ilim kesfe muhtaç olmayip akilla anlasilsaydi gizlenmeyip seriatta da açiklanirdi. Bu ilim son derece terke muhtaçtir. Nitekim Peygamber Efendimiz (sav) "Dünya sevgisi bütün hatalarin basidir, dünyayi terk etmek bütün iyiliklerin basidir" buyurmustur. Yani

dünyayi sevmek bütün hatalarin birincisidir. Dünyayi terk etmek bütün sevaplarin basidir. Kutsi hadiste "Beni görmek için aç kal ve her seyi terk et" buyuruluyor. Yani beni görmek istersen açlikla nefsine muhalefet et ve bana ulasmak istersen gerek dünya muhabbeti, gerek ahiret muhabbeti her seyi terk et, demektir.

Biline ki arif- billahin nisani Hak'tan baska her seyi terk etmektir. Terk olmayip dünya muhabbeti bulunan kimsede marifetullah asla bulunmaz. Çünkü Allah'in cemalinin muhabbeti baska muhabbet istemez. Nitekim Peygamber Efendimiz (sav) "Dünya ahiret ehline haramdir; ahiret, dünya ehline haramdir; ehlullaha ikisi de haramdir" buyurur.

Yerm-i kiyam fas olupdur kerametinden ey sanem
Zahir-i bi-marifet her de hesab üstündedir

Ben yüzün baginda buldum cennet-i didarini
Zahid alsin ol behisti kim kitab üstündedir

Ehlullah Hak'tan baska muhabbeti gönlünden çikarmistir. Dünya ve mal muhabbeti, cennet ve cehennem bunlarin muhabbeti ehlullahin askina ve muhabbetine engel olur. Bu hadisin manasini Sultan Niyazi (ks) söyle buyurur:

Dünye vü ukbayi tamir eylemekden geçmisiz
Her tarafdan yikilip viran olan anlar bizi

Her taraftan yikilip dedigi, dünya ve ahiret muhabbetlerini, saltanatlarini ve arzularini terk eden kimse demektir.

Hakikat ve Hakka'l-Yakin Makamlari

Nefsi ve ruhu bir edip hakikat ve ahlak yönünden birlige ulasip vücutla Hakk'a ulasmak ne demektir?

Gerçi bunlar yukarida anlatildi; ama "Tekrar güzeldir" manasinca bir baska söyleyisle bu bölümde de anlatalim.

Ey benim canim! Allahu Teala hakikat makaminda olan asiklarin ahlaklarini överek "Hiç süphesiz ki sen büyük bir ahlak üzeresin" (Kalem, 4) buyurdu. Yani ey Muhammed, sen çok büyük bir ahlak sahibisin, yani övülmüs ahlak sahibisin.

Batin manasi; Ey Muhammed'in makami ve hakikat makaminda olan seçkin mahbublarim, sizlerin nefislerinizi muhasebeyle hakikat ve ahlak yönünden vücut ile bana ulasmaniz, Muhammed'in ahlakiyladir, demektir.

Vücut ile övülmüs ahlaka ulastigina isaret edilmistir. Bu ayetin manasi su hadistir: "Allah'in ahlakiyla ahlaklaniniz ve O'nun sifatlariyla sifatlaniniz".

Simdi marifet yönünden birlige ulasmak, nefsi ve ruhu bir bilig ve bütün her seyi ortadan kaldirip Allah'i ispat etmek ve Hak'tan baskasini görmemek idi. Hakikat ve huy yönünden birlige ulasmak, nefsi ve ruhu bir etmek sudur: Dis görünüsün insan olup da huyun yaramaz hayvan huyu ile huylaninca için hayvan olmustur. o yaramaz huylari terk edip iyi huy ile huylanirsan için de insan olup hakikat ve ahlak yönünden birlige ulasirsin ve vücut ile Hakk'a ulasmis olursun.

Yalnizca Hakk'i anlamak ve bilmek fayda etmez.

Mesela sende kibir varsa siretin arslandir. Eger halka merhametin yoksa siretin kurttur. Eger sehvetin çoksa siretin esektir. Eger hile, düzen, yalan dolan edip halki aldatirsan siretin tilkidir. Eger Hak'tan gaflet ediyorsan siretin tavsandir. Madem ki bu huylar sende vardir, hakikate ulasmamissin, demektir.

Bu adi geçen hayvan huylarini içinden tamamen gidermeyince insan olamazsin. Hangi hayvanin huyu ile huylanmissan kiyamet gününde o hayvanin siretine göre hasrolunursunuz" demistir. Tarikata girip mürsidi kamilden terbiye almak ancak bunun için gerekir.

Hakk'i anlamak kolaydir. Yaramaz huylari iyi huylara degismek güçtür. Onun için geçmisteki asiklar kirkar, elliser yil süluk eylediler. Bir asik hayvan huyunu terk edip insan huyu ile huylanmazsa her ne kadar ledün ilmi bilse, hakikate ulasmis degildir, yalancidir. Çünkü ben insanim der; ama sireti hayvandir. Hayvanken insanlik davasi etmek, göz göre göre yalan söylemektir.

Erenler, "Davaya mana, asika nisandir" demisler. Bazi canlar bunu bilmediklerinden keramet zannederler. Davaya mana dedikleri sunlardir ki sen hal ehlisin. Dava ehli olmayip susarsan senin suskunlugun manani ispat eder.

Asik, yaramaz huylardan tamamen vazgeçip iyi huylarla huylanmak ve nefsi kontrol etmekten büyük keramet olmaz, diyebilmelidir.

Bu yola girmekten maksat keramet degildir. Tarikat ehli olup da keramet aramak asiklara büyük ayiptir. Keramet aramak, siret ehli olmaktan dolayi olur ve hem keramet berzahtir.

Kul ile Hakk'in arasinda büyük bir perdedir. Meger ki Allah'in istegi öyle gerektirmis olsun. "keramet evliyanin tuzagidir" buyurulmustur. Yani keramet velileri Hakk'a ulasmaktan alikoyar.

Arif-i billah ve vasil'i illallah olan ne keramet ne velayet ister. Hakk'in cemalini seyretmeyi ne keramet ne de velayete degisir. Sözün özü Selim Divane mahbubunun seyrini bir seye degismez. Ne keramet ister, ne velayet.

Feyz eristi pirimden
Yönüm Allah'a döndüm
Geçtim can u serimden
Yönüm Allah'a döndüm

Nidem sal u kabayi
Hem hirka vü abayi
Fani bilip dünyayi
Yönüm Allah'a döndüm

Zahid alsin keramet
Hem istemem velayet
Yeter bana melamet
Yönüm Allah'a döndüm

Terk eyledim taklidi
Hem istemem tahkiki
Satin alip yoklugu
Yönüm Allah'a döndüm

Çaldim melamet tablini
Hiçe saydim varimi
Askta yakip karimi
Yönüm Allah'a döndüm

Aska düsüp yanayim
Mahv-i mutlak olayim
Fena-ender-fenayim
Yönüm Allah'a döndüm

Ben Selim-i Divane
Geldim bunda seyrana
Düüp söyle hayrana
Yönüm Allah'a döndüm

Simdi ey benim canim! Bu yolda -sadece- ne ibadet fayda verir, ne zühd, ne takva. Ta ilahi aska ulasip insani kamilin gönlüne girmedikçe Hakk'a ulasmis olmazsin.

Ibadet, zikir, tesbih aska vesiledir. Maksat ancak asktir. Nitekim Niyazi-i Misri (ks) söyle buyurur:

Bakip cemal-i yare

Çagiriram dost dost
Dil oldu pare pare
Çagiriram dost dost

Askin ile dolmusam
Zühdümü yanilmisam
Mest-i müdam olmusam
Çagiriram dost dost

O sebepten Selim Divane tenini, canini, mezhebini, dinini, imanini, virdlerini, esmasini Mevla'nin askina degismistir. Yani bunlari verip cananin askini satin almistir.

Ey yar-i cinan ten ile canim senin olsun
Mezhep ile din ile imanim senin olsun

Hüccet vereyim büsbütün alem sahid olsun
Evrad ile ezkar ile esmam senin olsun

Askinla senin varligimi hep sana verdim
Bendeki olan kal ile halim senin olsun

Yüzünde olan nur ile envarini gördüm
Bana sebep ol küllile varim senin olsun

Aglatma beni nur-i Muhammed'i seversen
Yakma medet ol kalb-i hazinim senin olsun

Divane Selim mahvoluban çiksin aradan
Bi'l-cümle olan nam ile sanim senin olsun

Simdi ask denizim costu. Ilham kaleminin gönül levhasina yazdigi büyük sirlari, Hakk'a talip olan sadik asiklara kesfeyleyip açikla diye ask sultani emir ve ferman buyurdu.

Geregince vezir-i azam olan akl-i kül hüküm ve mühür vurdu. Bu fakir de çaresiz mahkum olup erenlerin ruhani nazarlarindan yardim talep ederek onuncu bölümü yazmaya basladi.

Batil Mezhep Sahibi Hululi ve Devraniler

Bazi tarikat ehli, nasilsa, hakikat ehli oldum zannederek hululi ve devrani gibi batil mezhep sahibi oldu?

Simdi o büyük sir sudur: Ayette denilmistir ki, "Attigin zaman sen atmadin, Allah atti" (Enfal, 17) demektir. Bazi akli çok kimseler bu ayetin manasini hulul ve ittihat anladilar. Ayetin batin manasi, ey Muhammed, varligin hakikati Hakk'indir. Sen kendini unutup topragi ben attim demeyesin ve her seyin vücudu fanidir; hakikati benimdir, demektir.

Bu ayetin manasinda ittihat söz konusu degildir. Senin varligin fani olup hakikati Hakk'in olunca ittihat nereden meydana gelir! Sen kendi geçici vücudunu var zannettiginden ittihat anlarsin.

Sen var misin ki ittihat olsun! Hulul zannetmeden sundan dolayidir: Allahu Teala'nin, ey Muhammed, topragi atan sen degildin, ben idim dediginde, sen anladin ki hasa, Allahu Teala Muhammed'in gönlüne

girip topragi atti. Mülünde kendisinden baskasi olmayinca ittihat nereden olur ve hulul nereden ortaya çikar? Kim var ki kim kime girip çiksin! Ve bir de erenlerin su nutuklarini yanlis anlayip yanildilar.

Gahi nebat gahi hayvan olmusam
Gahi maden gahi insan olmusam
Gahi havadan yagmur olup yagmisam
Gahi divü gahi Süleyman olmusam
Gahi Fir'avn gahi Haman olmusam
Gahi deyr ü gahi ruhban olmusam
Gahi cennet gahi Ridvan olmusam

Bu gibi sözlerinden dolayi ehlullahi hululi zannetiler. Hululiler, adem öldükten sonra ruhu çikar; dünyada hangi hayvanin huyuyla huylanmissa o huyu degistirmedikçe Hakk'a ulasamaz. Öldügü vakit onun ruhu çikip o hayvana girer. Dünyada hayvanlikla gezer ve bazen olur ki o ruh bitkilere girer. Insanken Hakk'i anlayip bilip Hakk'a ulasirsa o zaman girip çikmaktan kurtulur derler.

Bu düsünceden, Allah'a sigininiz, bunlar, erenlerin nutuklarini yanlis anlayip yanildilar ve hululi oldular.

Simdi bu nutuklarin hakiki manasi nedir, anla. Insan küçük alemdir. Insandan baska ne kadar yaratilmis varsa büyük alemdir.

Büyük alemde ne varsa küçük alemde hep vardir. Böyle olunca insanin vücudu büyük alemi ve küçük alemi kendinde topladi. Nitekim Hz. Ali (kv), "Sen kendini

küçük bir varlik zannediyorsun, halbuki büyük alem sende gizlenmistir" buyurur. Fakat bundan senin haberin yok. öyleyse senin aradigin sende, demektir.

Erenlerin bazen hayvan bazen insan; bazen dev bazen Süleyman olmusum, demekten muratlari sudur: Ben tarikata girdim, mürsidimin himmeti ve terbiyesiyle nefsimi muhasebe ettim. Vücudumun ilmi bana kesfolup Hakk'a ulastim. Bütün varliklari kendimde toplayip her sey ben oldum. Büyük alemi ve küçük alemi kendi vücudumda bulup görerek vücudu ispat ettim demektir. Yoksa ruhum bunlara girdi ve çikti demek degildir.

Erenlerin bu nutuklarini hululilerin böyle yanlis anlamalarinin sebebi sudur: onlar hakikate ulasmadiklarindan kesif kuvvetiyle yaratilmislari, esyanin hikmetini ve cevherini oldugu gibi göremediler. Izafi ruhu Hak'tan ayrilmis zannederek yanildilar. Bunu iyice anla. Izafi ruh Hak'tan ayri degildir. Kaygisiz Abdal'in:

Ger insani sorarsan Hak'tan ayri degildir
Sifati zat-i mutlak hirkasi çar-pareden

dedigi bu izafi ruhun Hak'tan ayri olmadigina ve muhit sirrina isarettir. Nitekim Allahu Teala, "Allah her seyi kusaticidir" (Nisa, 126) buyurmustur.

Yani Allahu Teala bütün, esyayi zatiyla ve ilmiyle kusatmistir. Öyle ise izafi ruh Hak'tan nasil ayrilmis olur? "Nerede olursaniz olun O sizinledir" (Hadid, 4). Yani Allahu Teala sizlerden ayri degildir, her nerede

olursaniz sizinle beraberdir, buyurmustur. Bu böyledir, sen de anladin ki izafi ruh Hak'tan ayri degildir.

Devriyeciler derler ki, senin ruhun Hak'tan ayrilmistir. Eger buradayken Hakk'i bilip Hakk'a ulasmazsan, öldügün vakit ruhun devrana gider. Yüzlerce binlerce yol devranda gezer. Ta tekrar insana gelip Hakk'a ulasincaya kadar devrandan kurtulamaz.

Allah korusun, bu hululi ve devriyeci mezhepler batildir. Kendini koru. Bunlar tasavvuf makaminda olup vahdet sirrina ermediklerinden yanildilar.

Vahdet ehli olamadilar, vahdetin sirrini bilemediler; ama bildik zannettiler.

Hak'tan baska vücut yoktur, diye vahdeti ispat etmisken yine surete ve kesrete düsüp herkesin ruhunu baska baska zannedip müsrik oldular.

Behey ahmaklar! Bütün vücut Hakk'i olup Hakk'i vücudundan baska vücut olmayinca kim var ki, kim kime girip çiksin ve kim kimden ayrilsin? Herkesin ruhu baska olsa herkes nasil bir vücut olur?

Mürsidim (ks) Hz. -himmeti üzerimize hazir olsun buyurmustur ki, Allahu Teala her seyle beraberdir, yoksa her seyde degildir. Her seyle beraber olunca her sey o olmus olur, her sey bir vücut olur.

Eger her seydedir dersen hata edersin. Çünkü baska baska olmasi gerekir. Sirk etmis olursun. Bu inanç yanlistir. Bu, her seyi kusatma ve tevhit sirrini

tamamiyla anlayamayip izafi ruhu Hak'tan ayrilmis zannetmekten meydana gelir.

Ah mürsidi kamil! Herkes mürsidi kamilin kiymetini bilemez.

Allahu Teala, mürsidi hakikim evvel ve ahir ilimlerini kendinde toplayan gavsi azam Sultan Hamdi es-Seyh Hüseyin Efendi (ks) Hz.nin zati seriflerini dünya ve ahiret sikintilarindan korusun.

Bütün esi dostu Allah'in emaneti olup onun korumasi altinda girsin. Allah onun hanedanini mamur eylesin.

Mürsidi kamil nazar etse zerreyi günes, damlayi deniz eder. Simdi tasavvuf ehli baska ve vahdet ehli baska oldugu sundandir ki baslangiçta bir asik tasavvuf ehli olur. Sonra kesif kuvvetine kavusup kendine kanaat gelmez ve makama iltifat etmezse o asik evvel ve ahir bütün ilimleri kendinde toplayip kusatir, vahdet ehli olur. Ezel ve ebed gözünün önünde dümdüz olur ve kader sirrini anlar.

Tasavvuf ehli kesfe yetenek kazansin diye her sözü ve her sirri rumuz ile söylediler ki bu vahdet sirri anlasilmadigindandir.

Tasavvuf ehlinin ruh Hak'tan ayrilmis dedigi, Rablik sirrini derece derece anlatmak içindir. Hululi ve devriyeciler sonunu aramayip kendilerini tamamlanmis zannedip hemen Allah'in sirri yoktur derler.

Tasavvuf vahdetin ilk kapisidir. Onlar buna kapilip yoldan kaldilar. Halbuki vahdet ehli katinda ruh Hak'tan ayrilmamistir. Tevhidin kemalinde Hak'tan baskasi yoktur ve Hak'tan baskasini görmek sirktir.

Vahdet ehli tam kesif sahibi asiklardir ki onlar bu yaratilmislari ve bütün esyanin iç yüzünü görürler. Ezeli ve ebedi, evveli ve ahiri, geçmisi ve gelecegi simdi nasil görürlerse öylece bir görürler.

Simdi ey benim canim, bu sirlari yoluyla anla ki bu batil mezheplerden korunup tevhit sirrina sahip olup sirkten kurtulasin.

Kendi mülkünde kendinden baskasi olmayinca izahi ruh nasil Hak'tan ayrilmis olur. Hak'tan ayri asla bir sey yoktur. Muhit (kusatici) sirri budur. Izafi ruh ne bir yerden geldi ve ne bir yere gider. Ne bir yere girer ve ne hayvan yaratirsa izafi ruhu hepsine üfleyip onlari diri kilar. Nitekim "Ona ruhumdan üfledm" (Hicr, 29) buyurmustur. "Ona" zamirdir, bütün insan ve hayvanlari içine alir.

Bu ayet bu sirra isarettir. Ne kadar insan ve hayvan olursa olsun izafi ruh oldugu gibi yerinde kalir, bakidir. Bir yere girip çikmaz. Mesela günes herkesin penceresinden veya bacasindan isik verir; ama girip çikmaz ve orasi ne kadar harap olsa günes yerinde durur. Hululi ve devriyecilerin sözleri yalan degildir, yanlistir. Bu sirdan yanildilar.

Insani gezdiren, söyleten ve isittiren izafi ruhtur. O Hak'tan ayri degildir. Ne bir yerden geldi, ne bir yere

gider. Insanin vücudu su gibidir, akar ve izafi ruh kanal gibidir, yerinde durur. Suya bakma, kanala bak ki basin dönüp yikilmayasin.

Bir baska örnege göre, insanin vücudu dipsiz bardak gibidir, izafi ruh deniz gibidir. Mesela bir denizin içine birçok dipsiz bardak koysan o bardaklar o denizin suyu ile dolar. Insanin hayati buna benzer. Sonra o bardaklari denizden birer birer çikarsan denizin suyu yine denizde kalir. Gidip gelen, dolup bosalan bardaklardir.

Insanin ölmesi bardagi denizden çikarmaya benzer. Vahdet sirri da buna benzer.

Denizin suyu daima ayni kaldigi halde degisen çogalan, gelip giden bu bardaklardir.

Izafi ruh da deniz gibidir. Her seyi diri kilan izafi ruhtur, degimeyip hep ayni kalan bir zattir.

Insanin vücudu baska baska oldugundan bir zat nasil yüz bin göründü? Gözü açik olanlar bütün insanlarin iç yüzünü ki o izafi ruhtur, o bir denizdir ve bir zattir, onu gördüler.

Zahir ehli gözleri kör oldugundan iç yüzünü ki o izafi ruhtur, onu görmeyip insanin vücudunu gördüler.

O, surette bardak misalidir, çok oldugundan suretin çoklugunu görüp siretten mahrum kaldilar. Bundan anla ki ölüm bütün halka aynidir. Hakk'a ulasan asiklar tenini can etti, sonsuz hayat buldu, azaptan korundu.

O kimse ki nefsinin isteklerine uydu, o alçakta kaldi. Bunun da büyük bir sirri vardir, onu dil ile söylemeye izin yoktur; kesifle görmeye muhtaçtir.

Simdi gidip gelenin izafi ruh olmayip insanin vücudu oldugunu ayet ve hadisle ispat edelim. Peygamber Efendimiz (sav) "Her sey aslina döner" buyurmustur. Her sey aslina gider, yani insan öldügü vakit, eger benligi terk etmis, ruhaniyyet kazanmissa, izafi ruh olup her seyle beraber olur.

Toprak topraga, ates atese, su suya gider.

Izafi ruh yine yerinde sabit kalir. Her seyle birliktedir. Her seyi gezdiren odur. Gidip gelenin izafi ruh olmayip insanin vücudu oldugunu Allahu Teala haber vererek "Biz sizi topraktan yarattik. Sizi yine ona döndürecegiz. Sizi bir kere daha oradan çikaracagiz" (Taha, 55) buyurmustur. Bu ayete göre, devreden izafi ruh degildir, dört unsurdur. Bu ayete göre, devreden izafi ruh degildir, dört unsurdur. Çünkü izafi ruh bakidir ve unsurlar da bakidir; fakat devreden unsurlarin bakiligini vahdet ehli kesifle görür.

Ne var olan yok olur, ne yok olan var olur. Zahirde "var" yok olur dedigi, birlesik olanlar ayrilir demektir. Yani insanin vücudu unsurlarla birlesikti, her unsur aslina gidip tek oldu. "Yok" var olur dedigi, tekrar o ayri unsurlarin, dagilmis parçalarin Hakk'in emriyle bir yere toplanarak birlesmesidir. Yani yine birleserek insanin vücudu olur demektir. Yoksa ey ahmaklar, ne yok var olur, ne var yok. Simdi ayri unsurlar nasil birlesir anla.

Toprak topraga gitti ne demektir? Erenlerin maden dedigi topraktir. "Sana ruhtan sorarlar, de ki o Rabbimin emrindedir" (Isra, 85) ayetinde ruhtan murat insani gezdiren ruh degildir. Insani gezdiren ruha emir demezler, izafi ruh derler. Bu ruh Hakk'in emridir. Bu ruha hayvani ruh ve bitkisel ruh derler. Bu ruhtan murat Allahu Teala'nin emridir.

Simdi ruh madene geldi dedikleri,yani Allah'in emri topraga geldi. Madenden bitkiye geldi dedikleri, Allah'in emri tarafindan bitkiye geldi, yani topraktan ot bitti. Ruh bitkiden hayvana geldi dedikleri, Allah'in emri hayvana geldi, otu hayvan yedi. Ruh hayvandan insana geldi dedikleri, Allah'in emri insana geldi, insan hayvani yedi, damaginda kalan kuvveti meni oldu.

Cinsel iliskide bulunduktan sonra ana rahmine düsüp cenin oldu. Sözün kisasi vakti gelince "Ve ben ona ruhumdan üfledim" (Hicr, 29) manasina göre, izafi ruh üfleyip diri kildi, insan oldu, dünyaya geldi.

Insanin Dört Unsurdan Meydana Gelmesi

Dört unsurun birlesimi olan insanin vücudu ates, su, hava ve topraktan nasil meydana gelmistir?

Insanin vücuduna bu dört unsur nereden gelir, dinle. "De ki, ruh Rabbimin emrindendir" (Isra, 85) ayetinin manasina göre, Hakk'in emri insanin

vücudunun birlestirilmesi için topraga geldi. Topraktan bitkiye vardi, ot bitti. Ot topragi aldi, yagmur yagdi, ot yeserip büyüdü, suyu topraktan aldi. Sonra günesin sicakligi ota degdi. Ot günesin sicakligindan atesi aldi. Simdi ottan hayvana gelir, hayvandan insana gelir, iyice anla. Gelen ruh degildir, unsurlardir ki insanin vücudu onlardan yaratilmistir.

Simdi ey benim canim, seriat makaminda ve akil makamindaysan buna bakip akil ve ilim harcama, çünkü akil, ilim ve hissin bunda yolu yoktur. Bunu Hakk'in nuru anlar, kesfe muhtaçtir.

Bu fakir, zayif, aciz Selim Divane, mürsid-i kamile rastlamayip fenafillah ve bekabillah arasinda olan berzahlara düsüp çesit çesit batil mezheplere, yollara gitti; fakat askini yok etmedi.

Askim galip gelerek Rabbimin yardimi yetisip Kesriyye'de Kadri halifelerinden kamil seyh kutbu'l aktab Sultan Hamdi es-Seyh Hüseyin Efendi (ks) Hz.nin cemalini ve birligin nurunu aksettiren yüzünü gördüm. Gönlünün denizine girme imkani bulup nazar-i ayn-i merhametlerine mazhar oldum. Himmet ve terbiyelerindeyken nurla dolu kalblerinden Hakk'in cezbesi yetisti.

Hakk'in nuruyla bu berzahlardan birer birer geçme imkani buldum.

Allah'in hidayetine sükürler olsun, fenafillahi ve bekabillahi, vahdeti kesrette ve kesreti vahdette buldum. Farki, cemi, farksiz cemi ve cemden sonra

farki, hidayet ve dalaleti, nefis muhasebesini yapip anladim.

Son derece zor ve tehlikeli makam olup bir sekilde anlasilmasi mümkün olmayan makamda, Allah'in muhabbeti ve mürsidim Hamdi Sultan'in himmeti ile büyük cezbeye düstüm.

Üç dört defa akil dairesinden çiktim. Allah'a hamd olsun, Hakk'in nuru ve kesifle bu sirlari fark ettim. Bunlari birbirinden ayirip hal ile yasadim. Yasadiklarimi ayet, hadis, Hz. Ali'nin sözleri ile velilerin nutuklariyla tekrar tekrar anlatip yazmis olmam bundandir.

Kendine pay çikaran sadik asiklar bu fakir ve zayif Selim Divane'yi ve mürsidim Hamdi Efendi Hz.'ni hayir duadan unutmasinlar. Askimin galip gelmesiyle Allah'in sirlari açiklandi. Perdesiz ve rumuzsuz sekilde oldugu gibi anlatildi.

Allah korusun, maksat varlik ve kemal göstermek degildir. Böyle olmadigini Allah askiyla mest olan ve ilahi cezbeyle cezbelenen divaneler anlarlar. Suret ehli olan cahiller yanlis anlarlarsa ne gam!

Gece gündüz isim ah u zar u efgan oldu gel
Bu benim divane gönlüm gel ki viran oldu gel

Ates-i askin derunum yakti berbad eyledi
Söndüremez bahr-i umman bitti külhan oldu gel

Kör olan görmez yüzünde vech-i Hakk'i seyyidim
Gören ol vechi yüzünde ehl-i iman oldu gel

Ruz u seb isterdim ey dost nur-i hüsnünden meded
Ani bildim ki bu derdim bana derman oldu gel

Vuslatindir bu dil-i mecruhun ey dost çaresi
Gel ki bi-çare asik yandi bi-can oldu gel

Varligi mahvoldu gitti bu Selim Divane'nin
Gitti benlik geldi senlik cümle yeksan oldu gel

* * *

Firkatin oduna yandim gitti canim gel yetis
Hizir-ves valsin hayatin sun cananim gel yetis

Sanina "levlak" denildi sah-i kevneyn seyyidim
Et sefaat kil tecelli bana canim gel yetis

Secdegahimdir cemalin ma'bud-i mutlak bana
Sende mahvettim vücudum din ü imanim gel yetis

Ruhlarin altinda gördüm "semme vechullah"i ben
Gösteren nur-i ilahiden nisanim gel yetis

Ey aceb Mecnunum oldum sultan-i alem ben senin
Kalmadi nam ile sanim namus arim gel yetis

* * *

Sürüp ismin dilde tekrar eylerem
Varligim seninle ben var eylerem

Kovma beni etmeyem bir dertle ah
Yakarim dünyayi hep nar eylerem

Ask-i pakin boynuma zincirini
Takmisim Mansur olup dar eylerem

Ene Hakk'i mahv edip sende seha
Hüve Hak zikrini her-bar eylerem

Beni sende seni Hak'ta mahvedip
Hakk'i sende seyyidim var eylerem

Cemalinden okuyup ayetleri
Serh edip ledünnü tekrar eylerem

Vech-i pakin ismidir ümmü'l-kitab
Bu Selim'e ani ezkar eylerem

* * *

Askin ile ben beni mahveylerim
Senin ile sen oluban söylerem

Ask-i pakin sah-i kevneyn seyyidim
Görenler dedirtti beyan eylerem

Ruhlarin altinda okuyup bunu
Ders- hüsnün serhini ayan eylerem

Dilden açip hüsnünün defterini
Yedi saydim ana iman eylerem

Ta elestten askinin mesti idim
Simdi nevbet degdi destan eylerem

Meh cemalin serhin edip bir kitab
Bu Selim'e ani burhan eylerem

Ey Bari Huda! Acizim, zayifim, nefis muhasebesinde yetersizim, günahkarim. Kendi kereminle bu Selim

Divane'yi ve bütün tarikat kereminle bu Selim Divane'yi ve bütün tarikat kardeslerimizi cezbe ve hidayetinle kendinden yana ilet.

Çünkü kuldan sana giden yol bastan basa dalalettir. Senden kula gelen yol bastan basa hidayettir. Senin hidayetin ve cezben olmazsa kulun neye gücü yeter? Ne hidayet bulabilir ne de elinde muhasebe gelir.

Subhaneke ma abednake hakka ibadetike ya mabud
Subhaneke ma arefnake hakka marifetike ya maruf
Subhaneke ma sekemake hakka sükrüke ya meskur

(Ey mabud, ey kendisine ibadet edilen, biz sana geregi gibi ibadet edemedik. Ey maruf, ey bilinen, biz seni gerektigi gibi bilemedik. Ey meskur, ey kendisine sükredilen, biz sana geregi gibi sükredemedik)

simdi Allahu Teala'nin haberi habersizliktir ve nisani nisansizliktir. Yine zatini kimse bilmez. Kendi zatini oldugu gibi bilen yine kendidir. Allahu Teala'yi kimse tevhit edemedi.

Nitekim Ebu Eyyub Ensari (ks) Hz. "Birden bir olarak vücut buldu. Ancak her sey onun siniri olmayan bir birdir" buyurur. Kendi zatini tevhit eden yine kendidir. Her kim benlikle tevhit ederse müsriktir, vesselam.

* * *

Ey azizim! Bu sekilde "Behey ahmaklar!" diye hitap ettigim ve azarladigim kimdir? O'nun vücudundan baska vücut olmayinca kim var ki, kim kime behey ahmak diye…. Ancak tarif ve tabir geregi söyleriz. Bu sebepten tabir ve tabirde zitlik olmasin, ehline malumdur.

* * *

Ramazan 1165 / Temmuz - Agustos 1752'de Kesriyye'de telif edilip düzenlendi ve Rabiülahir 1166/ Subat 1753'te Üsküp sehrinde yazildi.